

Socioekonomisk analys – Mellersta Norrland

2020-05-18

Diarienummer

Region Jämtland Härjedalen RUN/486/2019

Region Västernorrland 19NHU413

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Metod och begrepp	5
Bakgrund	7
Nuläget i Mellersta Norrland	8
Demografi	8
Utrikesfödda	13
Ohälsa	15
Ekonomiskt bistånd	18
Förvärvsarbetande	19
Förvärvsinkomster	23
Arbetslöshet	26
Gymnasiebehörighet	29
Eftergymnasial utbildning	32
Unga som varken arbetar eller studerar, UVAS	35
Matchning på arbetsmarknaden	38
Inomregionala skillnader	40
Bilaga 1: Förutsättningsskapande faktorer att beakta i glesa regioner	44
Företagande	44
Tillgänglighet och kommunikationer	49

*Den socioekonomiska analysen för Mellersta Norrland är sammanställd av:
Christian Forsberg, Region Västernorrland; Emma Persson, Region Jämtland Härjedalen; Gunnar Holmgren, Region Västernorrland och Ilkka Kemppainen, Region Jämtland Härjedalen.*

Sammanfattning

Den socioekonomiska analysen för Mellersta Norrland visar sammanfattningsvis på ett mångfacetterat landskap. Mellersta Norrland delar bärande samhällstrender i form av demografiska utmaningar, utanförskap till följd av ofullständig eller låg utbildning, höga sjukskrivningstal mm. En hög andel av de arbetslösa som är långtidsarbetslösa – ofta utrikesfödda och personer som saknar en gymnasieutbildning eller som har en bristfällig sådan. Att högskoleförberedande gymnasieprogram har högre behörighetskrav har lett till en situation där fler inte är behöriga till högskolan, vilket leder till att färre läser eftergymnasiala utbildningar. I regionen leder det till att en lägre andel personer som utbildar sig vidare efter gymnasiet, jämfört med riksgenomsnittet. Den socioekonomiska analysen påvisar betydande skillnader i förhållande till riket, men uppvisar också stora inomregionala differenser. Vi har i den socioekonomiska analysen valt att, utöver traditionella faktorer som demografi, arbetsmarknad, utbildningsnivåer och utanförskap, också i bilaga 1 beskriva några strukturella förutsättningar som utgör faktorer som i sig kan stärka eller begränsa individens förutsättningar och möjligheter till studier, kompetensförsörjning och arbete.

Nedanstående tabell visar SEKOM¹variablerna på riksnivå, för Mellersta Norrland, Västernorrland och Jämtlands län. De grönmarkerade cellerna visar på ett bättre värde än riksgenomsnittet. De rödmarkerade cellerna visar på ett sämre värde än riksgenomsnittet.

Tabell 1 Översikt av belysta SEKOM-variabler samt tillkommande - år för data samt jämförelse av Riket, Mellersta Norrland, Västernorrlands län samt Jämtlands län

SEKOM variabler	Tidpunkt	Riket	Mellersta Norrland	Västernorrlands län	Jämtlands län
Andel arbetslösa (16-64 år), procent	2019	7,0	-	8,1	6,1
Andel med ek. bistånd (18 år +), procent	2018	3,2	3,4	3,5	3,1
Ohälsotalet per invånare (16-64 år)	2019	23,5	-	26,5	23,8
Andel förvärvsarbete (20-64 år)	2018	79,5	81,6	81,0	82,7
Förvärvsinkomst, median (20 år+), tkr	2018	328,7	321,2	327,0	311,3
Andel med eftergymnasialutb. (25-64 år)	2018	27,6	21,7	21,1	22,7
Andel gymnasiebehöriga (åk 9), procent	Läsåret 2018/19	84,3	-	81,8	84,8
Andel födda utanför EU	2019	13,7	7,8	8,3	6,9
Andel unga 0-19 år, procent	2019	23,3	22,3	22,3	22,3
Andel 65 år+, procent	2019	20,0	24,0	24,2	23,5
Tilläggs variabler					
Försörjningskvot	2019	76,3	86,1	87,0	84,5
Andelen UVAS (16-29 år), procent	2017	6,8		7,2	6,7

Källor: Statistiska centralbyrån (SCB) - MONA/Supercross, Arbetsförmedlingen (Af), Folkhälsomyndigheten (FHM), Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF)

¹ SEKOM = SocioEkonomisk analys av KOMmuner, framtagit som en modell av företaget Statisticon för att kunna göra en visualisering av Sveriges socioekonomiska landskap.

Arbetskraftsreserven finns främst bland de utrikesfödda. Bland de utrikesfödda (2019) så var 70 procent av dessa i åldern 20-64 år. Motsvarande siffra för inrikes födda var 52 procent. Den demografiska utvecklingen innebär att fler regioner, tydligare än tidigare, kommer konkurrera om samma arbetskraft. För att kunna säkra den egna tillgången på kompetens blir det därför ännu viktigare framgent att kunna erbjuda möjligheter för både personer som behöver bygga upp sin utbildningsbakgrund, såväl som för personer som önskar utöka eller komplettera sina kompetenser. Särskilt viktigt blir det i sammanhanget att fortsätta och växla upp arbetet med integration och utbildning för att bibehålla de utrikesfödda i regionen som utgör en arbetskraftsreserv och få dessa i sysselsättning. Att både skapa attraktiva miljöer som uppmuntrar till permanent boende men också förenklade system som möjliggör att individens kompetenser tas tillvara och att det finns utbildningsmöjligheter som tillvara tar dessa är en stor utmaning. Vi ser därför behov av att vi kan arbeta strukturerat och långsiktigt med matchningsproblematiken och stärka individernas tillgång till insatser i ett upprustningssystem som tar sin utgångspunkt i arbetslivets efterfrågan.

I januari 2020 hade omkring 57 procent av de arbetslösa i Mellersta Norrland varit utan arbete 6 månader eller längre. Andelen som varit arbetslösa ett år eller längre utgör ungefär 40 procent av de arbetsökande, av vilka närmare hälften är födda utanför Europa. Att en hög andel av de arbetslösa är långtidsarbetslösa ger ett extra svårt utgångsläge, särskilt givet det konjunkturläge som råder – med en lågkonjunktur som med största sannolikhet kommer att bestå de kommande åren.

Den globala trenden med en allt snabbare urbanisering märks även av i Mellersta Norrland. Andelen personer i Mellersta Norrland som bor utanför tätort har successivt minskat, mellan 2010 och 2018 med 13,4 procent. En långvarig befolkningsminskning utgör ett hot mot viktiga samhällsfunktioner, däribland offentlig och kommersiell service. Ett tecken och exempel på denna utveckling är fem av de 30 landsbygdskommuner som regeringen pekat ut har stora socioekonomiska utmaningar och som därför erbjudits ett extra stöd för att stärka deras ekonomiska och sociala utveckling finns i Mellersta Norrland. Regeringen har valt ut kommunerna utifrån kriterierna hög arbetslöshet, låg utbildningsnivå, lågt valdeltagande och låg sysselsättningsgrad. Stödet tar även hänsyn till hur långa avstånd dess invånare har till tätort.

Inomregionala skillnader finns även till stor del inom en kommun. Detta blir tydligt när de socioekonomiska variablerna har belysts utifrån DeSO²-nivå. I tabell nedan har resultatet redovisats på kommun-nivå. Ett strukturindex har beräknats för varje DeSO (baserat på SEKOMS 10 variabler), varpå medelvärdet för en kommuns samtliga DeSO har beräknats, tillsammans med standardavvikelsen samt kommunens min och max värde – för att visa på ytterligheterna av de DeSO som utgör kommunen. Vad som framträder tydligt är att det är tillväxtkommuner såsom Östersund och Sundsvall som har lika eller mer utsatta områden än de utpekade socialt utsatta kommunerna. Skillnaden är att dessa kommuner (Östersund och Sundsvall) också har mycket välmående områden som på så sätt väger upp den samlade bilden – dess samlade strukturindex (medelvärdet av strukturindexet).

² DeSo är SCB:s nya regionala indelning där DeSO står för Demografiska statistikområden. Den rikstäckande indelningen gäller från 1 januari 2018 och följer läns- och kommungränserna. DeSO delar in Sverige i 5 984 områden som vid starten har mellan 700 och 2 700 invånare.

Tabell 2 Översikt DeSO-strukturindex per kommun

Kommun-kod	Kommun	Standardavvikelse på strukturindex	Min. strukturindex	Max. strukturindex	Medelvärde strukturindex
2309	Krokom	7,5	-7	15	6,0
2380	Östersund	6,8	-12	19	2,1
2284	Örnsköldsvik	6,7	-12	13	1,2
2281	Sundsvall	6,5	-16	15	1,7
2303	Ragunda*	6,4	-12	2	-3,5
2280	Härnösand	5,9	-13	6	-2,1
2361	Härjedalen	5,9	-9	10	0,0
2262	Timrå	5,8	-13	5	-0,8
2283	Sollefteå*	5,4	-14	4	-3,9
2321	Åre	5,4	-4	12	4,0
2326	Berg	5,3	-12	4	-0,5
2313	Strömsund	5,0	-11	2	-2,9
2282	Kramfors*	4,3	-12	4	-6,1
2305	Bräcke*	4,3	-12	-1	-3,6
2260	Ånge*	2,9	-8	0	-4,9

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB) - MONA/Supercross med bearbetat data

* Enligt Regeringen utpekade socialt utsatta kommuner.

I regionen finns det skillnader mellan kvinnors och mäns medianinkomster: I Västernorrlands och Jämtlands län tjänar kvinnorna (20-64år) i genomsnitt 4 800 kronor respektive 3 530 kronor mindre per månad än männen. På riksnivå är skillnaden 5 240 kronor per månad. Det finns fler faktorer som förklarar denna skillnad i lön, men den största förklaringen är fortfarande brist på jämställdhet. Det finns även andra grupper där skillnaderna i inkomst skiljer sig mycket åt och bidrar till de socioekonomiska klyftorna i samhället – exempelvis är medianinkomsten hos utrikesföddas mycket lägre än de inrikes föddas.

Mellersta Norrland har även en lägre ekonomisk standard än den i riket; en större andel av befolkningen har en disponibel inkomst som understiger 60 procent av medianinkomsten i landet.

Metod och begrepp

I denna rapport har vi valt att belysa de socioekonomiska aspekterna i programområde Mellersta Norrland (Västernorrlands och Jämtlands län) huvudsakligen utifrån i de tio indikatorer som Statisticon utgår från i sin SEKOM-metod.³

Statisticons rapport gör gällande att de socioekonomiska skillnaderna mellan kommunerna är stora och att dessa tenderar att i flera avseenden öka. Särskilt nämns att olikheterna ökar mellan kommuner när det gäller:

- nettoinkomster
- andelen invånare födda utanför EU/EFTA
- andelen ungdomar med gymnasiebehörighet.

Statisticon lyfter också fram att de socioekonomiska skillnaderna inom en kommun ofta är större än den mellan landets kommuner⁴.

I denna rapport kommer en redovisning av SEKOMS-variabler ske på flera olika nivåer, både för Mellersta Norrland, på läns-, kommun- och DeSO- nivå.

I den socioekonomiska analysen för Mellersta Norrland har vi valt att bryta ner dessa variabler på en lägre nivå än kommunnivå, DeSO-nivå, vilket avser demografiska statistikområden. Skälet till detta är för att kunna synliggöra inomkommunala skillnader och också fånga utanförskap i enskilda områden och också grupperingar.

När vi beskriver Mellersta Norrland ingår 241 DeSO-områden, som är uppdelade i tre kategorier - A (77st), B (34st) och C (130st). Kategori C innehåller DeSO som ligger till största delen inom en kommuns centralort. Kategori B ligger till största delen i en befolkningskoncentration eller tätort, dock inte i kommunens centralort. Kategori A innehåller DeSO som ligger i omland eller landsbygd - dessa ligger till största delen utanför större befolkningskoncentrationer eller tätorter.⁵

Metoden för kodning av respektive variabel för varje DeSO-område i Mellersta Norrland görs genom att varje variabel värdesätts för respektive DeSO område utifrån var populationen hamnar utifrån följande indelningar, inom den 10:e percentilen, övriga (cirka 15 procent i den) undre kvartilen, inom medianen (omkring 50 procent), övre kvartilen där den 90:e percentilen bryts ut.

För t.ex. "Ohälsotal", ges värdet -2 om de högsta ohälsotalen (värden över den 90:e percentilen) finns i DeSO-området. De DeSO som hamnar i den övriga övre kvartilen får indexvärdet -1 medan ett indexvärde = 0 innebär att ohälsotalen finns inom medianen, 50 procent av populationen. De cirka 15 respektive 10 procent av populationen i de DeSO områden som har de lägsta ohälsotalen får värdet 1 respektive 2. Samma metod men med motsatt värdering blir det däremot för exempelvis variabeln "Andel av befolkningen med en eftergymnasial utbildning", där de DeSO områden som har de högsta

³ <http://www.sou.gov.se/wp-content/uploads/2017/05/Socioekonomisk-analys-av-Sveriges-kommuner-slutrapport-2019-09-23.pdf>

⁴ <http://www.sou.gov.se/wp-content/uploads/2018/01/2-Kommunernas-socioekonomi-Mats-Forsberg.pdf>

⁵ <https://www.scb.se/hitta-statistik/regional-statistik-och-kartor/regionala-indelningar/deso---demografiska-statistikomraden/>

utbildningsnivåerna (inom den 90:e percentilen) får indexvärdet 2 medan övriga inom den övre kvartilen av population som har högst utbildningsnivå får värdet 1.

När alla variabler för respektive DeSO områden sedan är uträknade summeras dessa till ett totalindex per DeSO (241 stycken). Efter detta grupperas DeSO-områdena per DeSO-typ (A, B och C) och ett medelvärde för respektive gruppering räknas ut som därmed utgör ett strukturindex per DeSO-typ. En översiktlig tabell på kommunnivå har, utifrån denna metodik, tagits fram för att visa på spridningen av ytterligheterna i respektive kommun - där varje kommuns DeSO-område med högst respektive lägst strukturindex framgår, såväl som ett sammanvägt index för hela kommunen baserat på dess DeSO-områden.

Utöver detta har vi valt att analysera variabeln Unga som varken arbetar eller studerar (UVAS) vilket finns redovisat per DeSO-typ, men ingår inte i strukturindexet.

Bakgrund

Svenska ESF-rådet har regeringens uppdrag att ta fram ett nationellt program för europeiska socialfonden 2021–2027. I det arbetet har svenska ESF-rådet efterfrågat inspel från regional nivå, som tillsammans med socioekonomiska analyser ska utgöra beskrivningen av nuläget som strukturfondsprogrammet tar sin utgångspunkt från. Till det nationella programmet – och med utgångspunkt från de socioekonomiska analyserna ska åtta regionala handlingsplaner kopplas, ett per programområde (NUTS2-område). I programområde Mellersta Norrland innefattas Jämtlands och Västernorrlands län. I programområdet finns totalt 15 kommuner.

Analysen bygger på tillgänglig och aktuell statistik, men också på studier som genomförts av exempelvis Arbetsförmedlingen, andra myndigheter och organisationer.

Den socioekonomiska analysen, som beskriver nuläget i länens totalt 15 kommuner, utgör ett socioekonomiskt perspektiv för att synliggöra förutsättningar och utmaningar som ligger till grund för kommande handlingsplanarbete. Samtidigt kan analysen användas i andra sammanhang, där denna typ av socioekonomisk överblick efterfrågas.

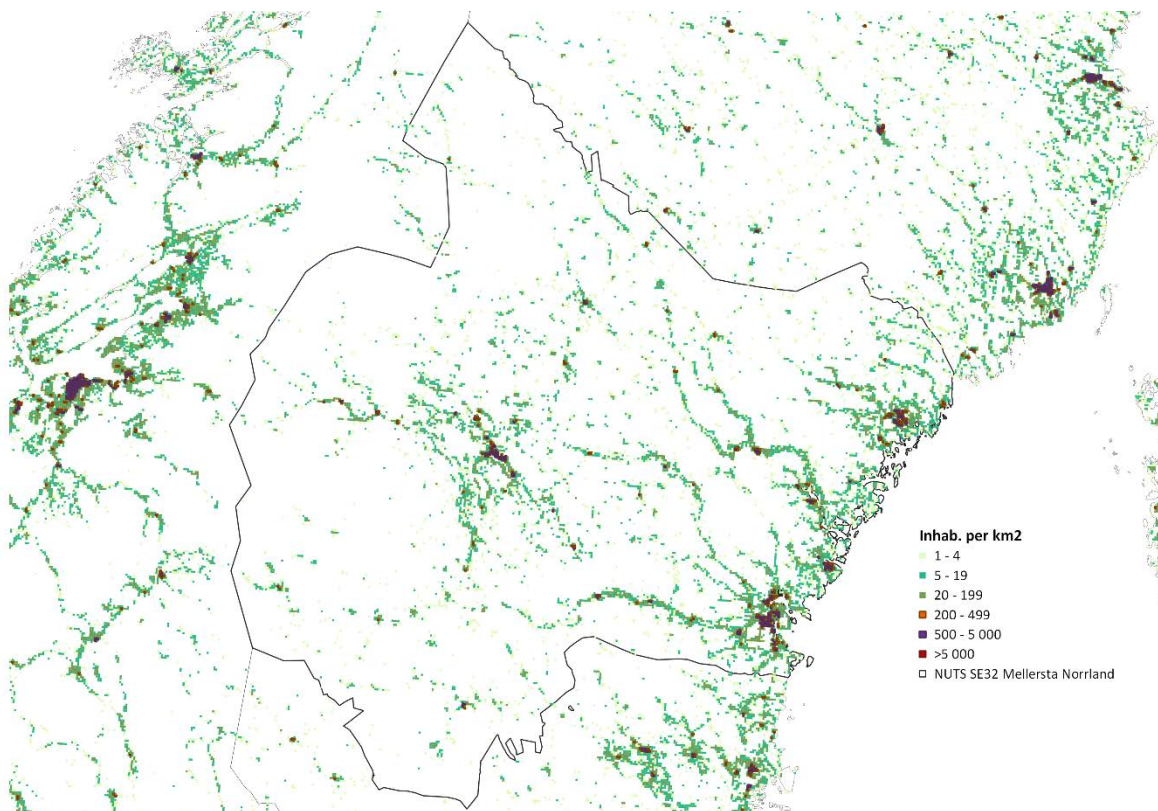
Sedan arbetet med den socioekonomiska analysen påbörjades har det stora utbrottet av COVID-19 drabbat Sverige. Eftersom Jämtlands och Västernorrlands län vid färdigställande av denna analys ännu inte sett de fulla konsekvenserna av pandemin har vi valt att inte ta någon fördjupad hänsyn till det krisläge som COVID-19 innebär. Allt tyder på att arbetslösheten stiger både i riket och i Mellersta Norrland. Vi kan i nuläget inte heller överblicka pandemins konsekvenser på det svenska samhället och på individnivå, och det går inte värdera vilka ökade behov som kan uppstå till följd av pandemin. Flera av de grupper som beskrivs i den socioekonomiska analysen, som redan tidigare befunnit sig långt från arbetsmarknaden kommer troligen att ha en ännu mer utsatt situation efter denna kris. Vi ser det därför som högst troligt att den socioekonomiska analysen behöver ses över när vi tagit oss igenom pandemin för att kunna identifiera vilka behov som uppstått till följd av krisen. De utmaningar som identifieras i analysen och behoven att stötta individer kommer med sannolikhet bli ännu större.

Nuläget i Mellersta Norrland

Demografi

Mellersta Norrland har en landyta på ungefär 70 500 km² och är en av de mest glesbefolkade regionerna inom Sverige och EU, med en befolkningstäthet på 5,3 invånare per km² 2019. Befolkningstätheten kan jämföras med genomsnittet för Sverige, som uppgår till 25,4 invånare per km² och med genomsnittet för Europeiska Unionen (28 länder) med cirka 118 invånare per km². Näringsmässigt finns betydande skillnader inom regionen, där kustlandet har en betydligt större andel stora företag och industrier än inlandet.

Karta 1 SE32 Mellersta Norrland, folkmängd per km²

Källa: Eurostat, GISCO

Folkmängden i Mellersta Norrland uppgick den 31 december 2019 till 376 157 invånare, varav merparten är koncentrerad till kustområdet i Västernorrlands län och kring Östersunds kommun i Jämtlands län. Av befolkningen i Mellersta Norrland bor 77 procent i tätorter jämfört med riksgenomsnittets 87 procent.

De största inrikes flyttningsunderskotten av såväl kvinnor som män finns i åldersgruppen 18–29 år med ett underskott på drygt 6 400 personer under femårsperioden 2015–2019. Detta uppvägdes till en viss del genom ett utrikes flyttningsöverskott inom motsvarande åldersgruppen på omkring 5 900 individer, där andelen män varit större än andelen kvinnor.

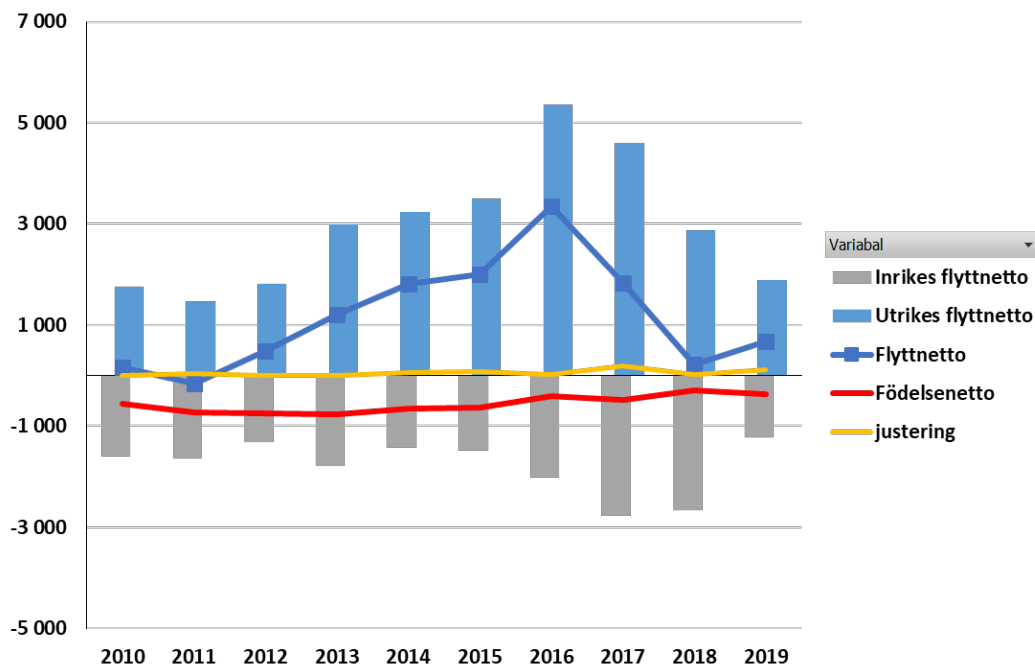
Det finns även stora inomregionala skillnader i Mellersta Norrland och till kringliggande län. De mindre tätorterna i inlandet har endast en begränsad andel av regionens totala befolkning, där orter med låga befolkningstal och glest befolkade områden har haft en mer negativ befolkningsutveckling. En långvarig befolkningsminskning utgör ett hot mot viktiga samhällsfunktioner, däribland offentlig och kommersiell service. En fortsatt urbanisering gör att andelen av befolkningen som bor i tätorter och främst i de större tätorterna ökar. Enligt den senaste tätortsavgränsningen 2018⁶ fanns det 123 tätorter i regionen, med en befolkning på knappt 290 000 invånare, en befolkningsökning på 7,3 procent sedan 2010. Antalet boende utanför tätorter uppgick till närmare 99 500 invånare 2010, vilket minskat till 86 100 invånare 2018, en nedgång med 13,4 procent.

I slutet av december 2019 fanns det 41 300 boende i Mellersta Norrland som var födda i ett annat land än Sverige. Av dessa var 70 procent i yrkesverksam ålder 20–64 år, jämfört med 52 procent av de inrikes födda. I nuläget utgör andelen utrikes födda 11 procent av befolkningen i Mellersta Norrland. Det är en ökning med omkring 15 400 personer sedan år 2010, då andelen var 7 procent av regionens befolkning.

I regionens kommuner finns störst andel utrikes födda av befolkningen i Härnösand och Kramfors med 14,9 respektive 13,4 procent. Lägst andelar har Krokom och Ånge med 7,7 och 8,5 procent av befolkningen.

Den svagare utvecklingen de senaste åren förklaras förutom av ett negativ födelsenetto av att det utrikes flyttningsöverskottet avtagit, samtidigt som ett stort flyttningsunderskott sker till andra delar av landet.

Diagram 1 Befolkningsförändringar i Mellersta Norrland, 2010–2019

Justering = förändring som inträffat före den 1 januari, men rapporterat senare redovisas som en justeringspost

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB)

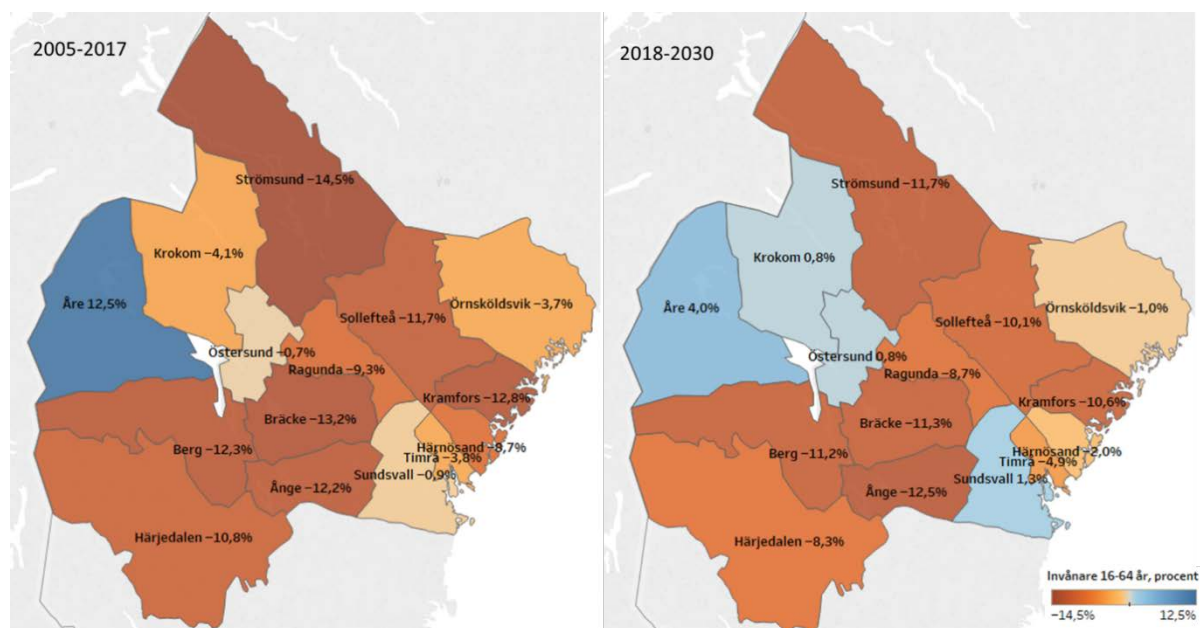
⁶ Värt att notera är att förändringen mellan 2010 och 2018 inneburit att tätorter både har tillkommit, försvunnit (blivit småorter), uppdelats och sammanslagits.

I en rapport⁷ från Arbetsförmedlingen våren 2019, har man tittat närmare på utvecklingen av befolkningen i de yrkesaktiva åldrarna 16–64 år utifrån ett regionalt och lokalt perspektiv. Detta utgör en grupp som är avgörande för såväl kompetensförsörjningen som för hur mycket sysselsättningen kan växa. Arbetsförmedlingen har låtit SCB göra en prognos över hur befolkningen utvecklas i landets kommuner fram till och med 2030.

Av rapporten framgår att det främst är gles- och landsbygdsområden, inte minst i Norrlandslänen, som får en negativ befolkningsutveckling i de yrkesaktiva åldrarna, samtidigt som andelen äldre ökar. Medan en positiv utveckling främst sker i regioner i Svealand och Götaland, främst för de i, eller med pendlingsavstånd till, storstäder.

SCB:s prognos visar att den inrikes födda befolkningen 16–64 år i Mellersta Norrland kommer att minska med ungefär 11 400 personer under perioden 2018–2030 medan den utrikes födda befolkningen fortsätter att öka med cirka 7 500 personer, totalt minus 3 900 personer. Samtidigt så beräknas antalet 65 år och äldre i regionen att öka med närmare 1 600 personer. För att kunna säkra den egna tillgången på kompetens blir det därför viktigt att erbjuda möjligheter både för personer som behöver bygga upp sin utbildningsbakgrund men också för personer som önskar utöka eller komplettera sina kompetenser. Utvecklingen av Mellersta Norrlands yrkesaktiva befolkning 16–64 år visar på stora inomregionala skillnader både under 2005–2017 och i prognosen 2018–2030, vilket framgår i karta 2.

Karta 2 Förändring befolkning 16–64 år, faktisk 2005–2017 och prognos 2018–2030

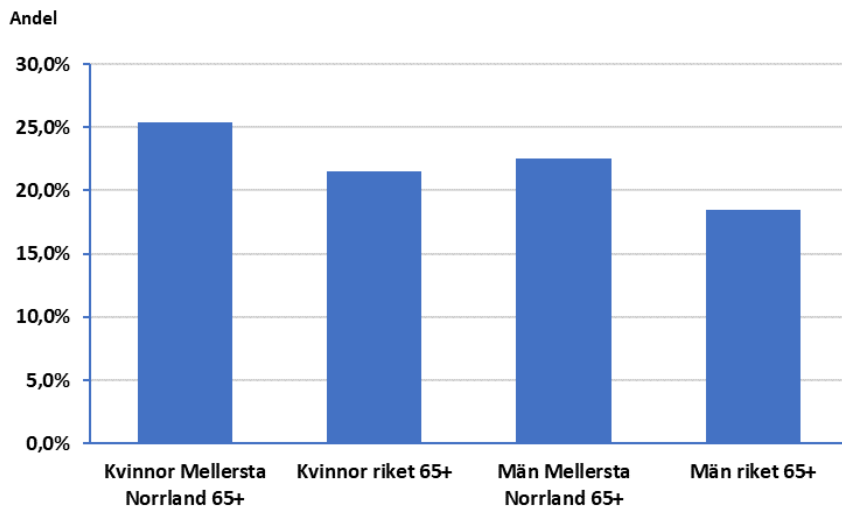

Källa: Arbetsförmedlingen, Statistiska centralbyrån (SCB)

⁷ Arbetsförmedlingen, *Befolkningen i Sverige fram till 2030 - Regionala skillnader*

I Mellersta Norrland är över 25 procent av kvinnorna 65 år eller äldre och närmare 23 procent av männen, vilket är en högre andel jämfört med riket. Kort sagt så har Mellersta Norrland en relativ hög andel äldre och därmed en ganska hög försörjningskvot.

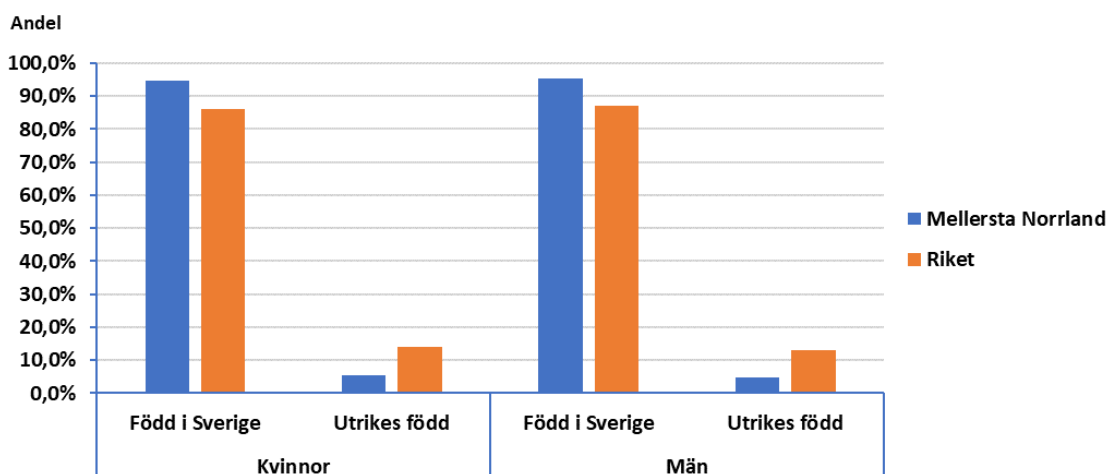
Diagram 2 Andelen män respektive kvinnor 65år eller äldre– Mellersta Norrland jämfört med riket, 2019

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB)

Mellersta Norrland har en låg andel utrikesfödda, speciellt bland de som är 65 år och äldre. Bland såväl kvinnorna som männen är det endast omkring 5 procent av befolkningen 65 år och äldre som är utrikesfödda. Detta jämfört med 13-14 procent för män och kvinnor i riket.

Diagram 3 Andelen utrikes respektive inrikes födda av 65år och äldre – Mellersta Norrland jämfört med riket, 2019

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB)

Den demografiska utvecklingen beskrivs ofta utifrån befolkningens totala storlek, dess förändring och sammansättning av olika grupper inom densamma exempelvis kön, inrikes- och utlandsfödda. Mer sällan belyses det faktum att en befolknings åldersstruktur förändras över tid – det vill säga hur

många individer som tillhör en viss grupp, exempelvis pensionärer, förändras kontinuerligt. Ett viktigt samband i ett samhällsekonomiskt perspektiv blir därför att följa de grupper som har ett stort uttag bland de offentligt finansierade välfärdstjänsterna och dess relation till de som för stunden betalar för densamma.

Den demografiska försörjningskvoten⁸ är högre i Mellersta Norrland än i riket. Mellersta Norrlands demografiska försörjningskvot under 2019 var omkring 86 - vilket innebär att på 100 personer i de mest förvärvsaktiva åldrarna 20–64 år så finns det 86 personer som är yngre eller äldre. Detta innebär att en person i arbetsför ålder ska försörja 1,86 personer. Rikets försörjningskvot är drygt 76, där den lägsta försörjningskvoten i landet återfinns i Stockholmregionen med 67.

Det är framförallt antal äldre som ökar som andel av befolkningen i såväl Mellersta Norrland som i hela landet, men där Mellersta Norrlands ökning är betydligt större än i jämförelsevis med Syd- och Västsveriges och Stockholmsregionens utveckling.

Grupper som är i avsaknad av förvärvsarbete blir allt mer beroende av de som finns i arbetskraften. På mindre orter handlar det inte enbart om försämrade skattekraft utan även att kunna behålla nödvändiga service- och samhällsfunktioner inkl. arbetskraft till vård, skola och omsorg.

Kramfors, Ånge och Sollefteå tillhör tillsammans med Bräcke och Ragunda de 30 landsbygdskommuner i landet som har stora socioekonomiska utmaningar och som regeringen därför erbjudit ett extra stöd för att stärka kommunernas ekonomiska och sociala utveckling. Regeringen har valt ut dessa kommuner utifrån kriterierna hög arbetslöshet, låg utbildningsnivå, lågt valdeltagande och låg sysselsättningsgrad. Detta stöd tar även hänsyn till hur långa avstånd som invånarna har till tätort.

Tabell 3 visar en genomlysning av demografien på DeSO-nivå. Medelvärdet på indexet för respektive variabel är beräknat per DeSO-typ (gruppering). För variabeln 'andel yngre' har DeSO-typ B ett tydligt positivt medelvärde – vilket innebär att en majoritet av DeSO-områdena inom denna grupp har fått ett positivt utfall vid kodning (beräkning av index) av just denna variabel (enligt metodik beskrivet i metod-kapitlet) sett till alla DeSO-områden. Motsatsen gäller för variabeln 'andel äldre' och DeSO-typ A där ett tydligt negativt medelvärde är beräknat för. Detta innebär att en majoritet av DeSO-områden som kategoriserats som typ A har fått negativa index (stor andel äldre befolkning) vid kodning av variabeln sett till alla DeSO-områden. Tabellen färg-kodad, vilket innebär att starka färger är ytterligheter på medelvärden sett till alla SEKOM-variabler.

Tabell 3 Medelvärde av index per DeSO-typ av redovisade SEKOM-variabler

Variabel	Alla DeSO	DeSO-Typ A	DeSO-Typ B	DeSO-Typ C
Andel yngre	0,0	-0,2	0,5	0,0
Andel äldre	0,0	-0,5	0,1	0,2

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB) - MONA/Supercross med bearbetat data

DeSO-typ (gruppering):	Geografi	Antal DeSO-områden per grupp i Mellersta Norrland (fördelning i %)	Rikets procentuella fördelning:
------------------------	----------	--	---------------------------------

⁸ Den demografiska försörjningskvoten beräknas som summan av antal personer 0–19 år och antal personer 65 år och äldre dividerat med antal personer 20–64 år och därefter multiplicerat med 100.

A	Ligger till största delen utanför större befolkningskoncentrationer eller tätorter	77st (32%)	18%
B	Till största delen i en befolkningskoncentration eller tätort, men inte i kommunens centralort	34st (14%)	10%
C	Till största delen ligger i kommunens centralort	130st (54%)	72%

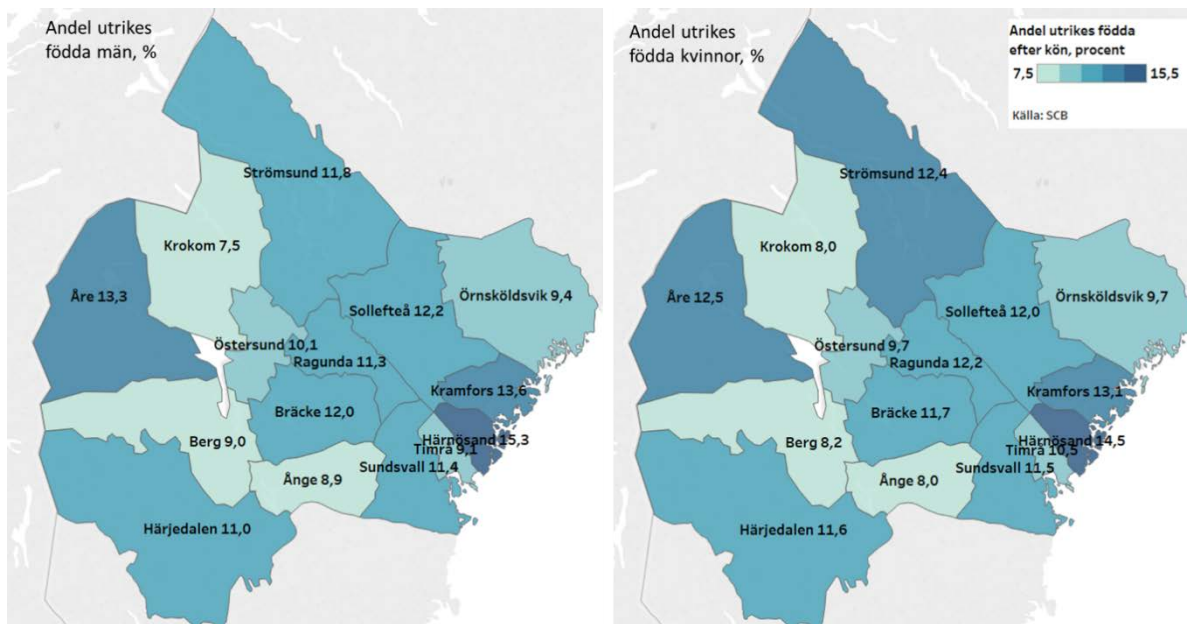
Sammantaget är den demografiska utvecklingen en av Mellersta Norrlands största utmaningar. Sjunkande befolkningstal och en ökad andel äldre bidrar till en mer komplex bild. Den demografiska strukturen innebär stora utmaningar för hela landet, men utmaningen är särskilt svår i Mellersta Norrland. Färre ska försörja fler. Att attrahera inflyttning från övriga Sverige och andra länder är avgörande för att vända befolkningsminskning till ett positivt flyttnetto. Samtidigt är det avgörande att redan bofasta invånare stannar kvar och vidareutbildar sig i högre omfattning än idag.

Utrikesfödda

Jämför man kommunerna i Mellersta Norrland skiljer det sig ganska mycket hur stor andel av befolkningen som är utrikesfödda (oavsett vilket land personen är född i). Utifrån 2019 års data hade i Jämtlands län Åre den högsta andelen (12,9%), medan Krokoms hade den lägsta andelen (7,7%) utrikesfödda. Bland Västernorrlands kommuner hade Härnösand den högsta andelen utrikesfödda (14,9%) år 2019 och Ånge den lägsta (8,5%).

Nedanstående karta visar andelen utrikesfödda män och kvinnor i relation totalt antal män respektive kvinnor i kommunerna år 2019

Karta 3 Andel utrikesfödda män och kvinnor i procent av antal män och kvinnor i kommunen, 2019

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB)

Det är främst utrikesfödda som kommer från länder utanför EU och Norden som har blivit fler i Mellersta Norrland under den senaste 15-årsperioden.

- På kommunnivå i Jämtlands län, av personerna födda utanför EU och Norden, är det ungefär hälften som bor i Östersunds kommun. Det är ungefär lika för män som kvinnor (47 procent av männen och 50 procent av kvinnorna).
- Tittar vi på hela befolkningen i Jämtlands län är det fortfarande den största andelen som bor i Östersunds kommun. Män som är 65 år eller äldre är de som har lägst andel boende i Östersunds kommun, 41 procent.
- Kommunskillnader i Västernorrland visar att 41 procent av personer födda utanför EU eller Norden är bosatta i Sundsvalls kommun. Men i relation till befolkningen så är den högsta andelen i Härnösands kommun (12 procent) och den lägsta i Ånge (5 procent).

Nedan tabell visar inom vilken DeSO-typ de utrikesfödda är koncentrerade till. Mellan DeSO-typ A och C är det en signifikant skillnad om 1,2 enheter – ingen annan av de undersökta SEKOM-variablerna har en så stor differens. De utrikesfödda återfinns framförallt inom DeSO-typ C – det vill säga centralorten och väldigt få bor inom DeSO-typ A.

Tabell 4 Medelvärde av index per DeSO-typ av redovisade SEKOM-variabler

Variabel	Alla DeSO	DeSO-Typ A	DeSO-Typ B	DeSO-Typ C
Utrikesfödd (utanför EU28)	0,0	0,8	-0,1	-0,4

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB) - MONA/Supercross med bearbetat data

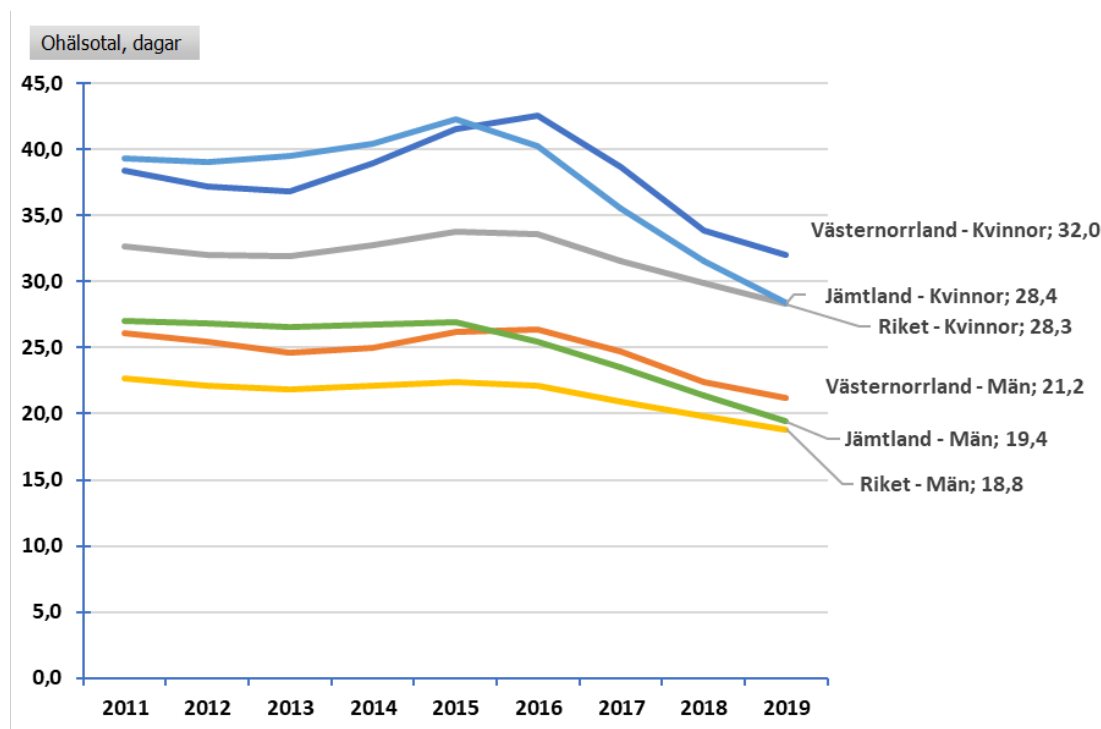
DeSO-typ (gruppering):	Geografi	Antal DeSO-områden per grupp i Mellersta Norrland (fördelning i %)	Rikets procentuella fördelning:
A	Ligger till största delen utanför större befolkningskoncentrationer eller tätorter	77st (32%)	18%
B	Till största delen i en befolkningskoncentration eller tätort, men inte i kommunens centralort	34st (14%)	10%
C	Till största delen ligger i kommunens centralort	130st (54%)	72%

Ohälsa

De flesta som bor eller arbetar i Sverige omfattas av den svenska socialförsäkringen. Den är en viktig del av de offentliga trygghetssystemen och har stor betydelse för både enskilda, hushåll och företag, men också för hela samhällsekonomin. Försäkringskassans ohälsotal⁹ brukar ses som en signal på ohälsa och mäts i omfattningen av sjukskrivningar i ett län eller kommun.

Efter en nedgång av ohälsotalen 2011–2013 skedde en ökning fram till 2016, särskilt bland kvinnor, men därefter har ohälsotalen åter minskat fram till 2019. Under 2019 låg ohälsotalen i Jämtlands län på 23,8 dagar vilket låg nära rikets 23,5 dagar, medan det var högre i Västernorrlands län med 26,5 dagar. Överlag har kvinnor över tid haft en högre sjukfrånvaro än män, vilket gäller både riket som helhet som i Mellersta Norrland. Psykisk ohälsa, i form av depression, stress och utmattning, är en vanligare orsak till sjukfrånvaro bland kvinnor än bland män. Skillnaderna i inflöde förstärks därmed i antalet pågående sjukfall, eftersom sjukskrivningar med psykiatriska diagnoser i genomsnitt blir längre. Sedan 2014 är psykisk ohälsa den vanligaste orsaken till sjukskrivning, efter att ha ökat sedan 2011.

Diagram 4 Ohälsotal uppdelat på kön och område, antal dagar per registrerad försäkrad i åldrarna 16–64 år

Källa: Försäkringskassan

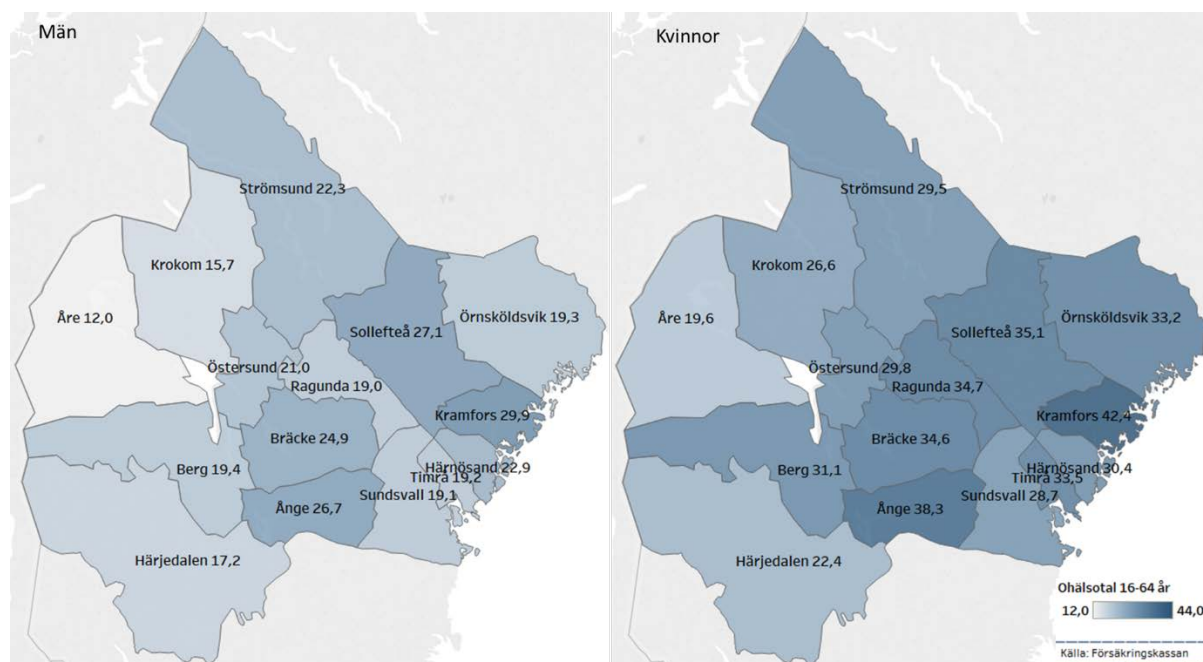
⁹ Ohälsotalet är Försäkringskassans mått på frånvarodagar som ersätts från sjukförsäkringen under en 12-månadersperiod. Antal utbetalda dagar med sjukpenning, arbetsskadesjukpenning, rehabiliteringspenning samt sjukersättning/ aktivitetserättning (före år 2003 förtidspension/ sjukbidrag) från socialförsäkringen relaterat till antal registrerade försäkrade (befolkningen) 16-64 år. Alla dagar är omräknade till nettodagar, t.ex. två dagar med halv ersättning blir en dag.

Bland 60–64 åringarna är talet generellt högst, och ett trendbrott skedde 2019. Då hade både Väster-norrland (54,7) och Jämtlands län (53,8) lägre ohälsotal än riket (55,7) hos denna åldersgrupp. Även bland 50–59 år har Jämtlands län år 2019 (35,9) lägre nivå än riket (37,1), Västernorrland (38,0). I de lägre åldrarna har Västernorrland tydligt högre tal medan Jämtlands län ligger närmare riksnivån.

Storleken på ohälsotalens förändring kan även påverkats av de regelverk som tillämpas av Försäkringskassan¹⁰. Nedgången från 2016 kan delvis bero på en striktare tolkning av regelverket gällande vad som räknas som ”normalt förekommande arbete” på heltid.

Ohälsotalen är en variabel som i hög grad sammanfaller med socioekonomi. I regioner med lägre utbildningsnivå, lägre inkomster och en större andel kvinnor bland de förvärvsarbetande är också ohälsotalen högre. Ohälsotalen är markant lägre i orter med högre utbildnings- och inkomstnivåer.

Karta 4 Ohälsotalet per registrerad försäkrad 16–64 år, med fördelning på kommun och kön, 2018

Källa: Försäkringskassan

- I Västernorrlands län har Sundsvall de lägsta ohälsotalen av kommunerna medan Kramfors, Ånge och Sollefteå har de högsta talen. I Timrå finns störst skillnad mellan män och kvinnor, där är kvinnornas ohälsotal 14 dagar mer än bland männen.
- I Jämtlands län har Äre och Härjedalen de lägsta ohälsotalen medan Bräcke och Ragunda har de högsta, i Ragundas fall är det kvinnorna som i relation till männen har de högsta talet, drygt 15 dagar fler.

¹⁰ Efter 90 dagar har den sjukskrivne endast rätt till sjukpenning om den inte kan utföra något arbete alls hos sin arbetsgivare. När det har gått 180 dagar, och den anställda fortfarande inte kan arbeta på grund av sin sjukdom, ska Försäkringskassan undersöka möjligheterna att ta tillvara arbetsförmåga utanför ordinarie verksamhet. Om den anställda klarar av något arbete på (den vanliga) arbetsmarknaden har personen inte rätt till sjukpenning. Den sjukskrivne får anmäla sig hos Af.

Tabellen nedan visar hur ohälsan förhåller sig mellan DeSO-typerna i Mellersta Norrland. Återigen är medelvärdet på det index som variabler erhöill vid kodning beräknat per DeSO-typ (gruppering). Här framträder inga tydliga skillnader.

Tabell 5 Medelvärde av index per DeSO-typ av redovisade SEKOM-variabler

Variabel	Alla DeSO	DeSO-Typ A	DeSO-Typ B	DeSO-Typ C
Ohälsa	0,1	0,0	0,0	0,1

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB) - MONA/Supercross med bearbetat data

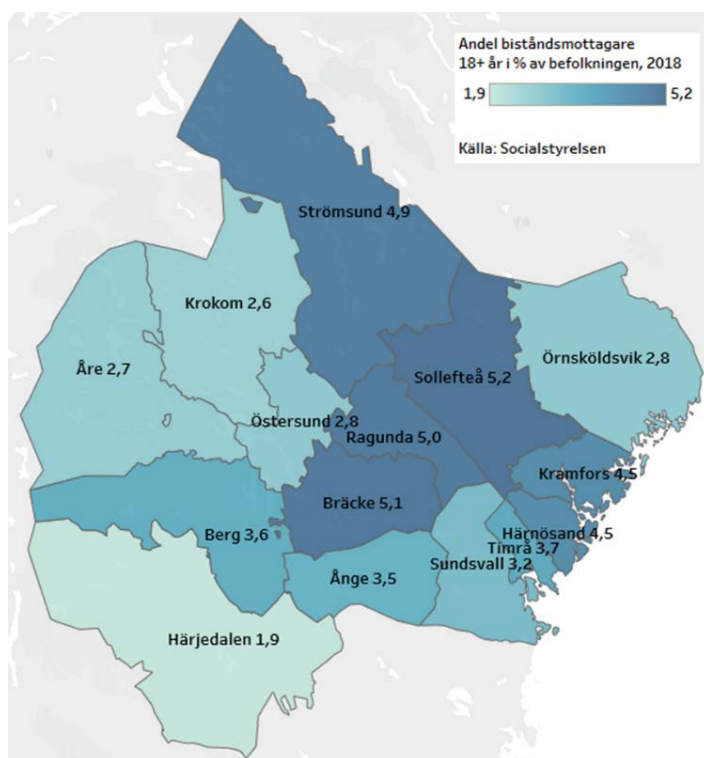
DeSO-typ (gruppering):	Geografi	Antal DeSO-områden per grupp i Mellersta Norrland (fördelning i %)	Rikets procentuella fördelning:
A	Ligger till största delen utanför större befolkningskoncentrationer eller tätorter	77st (32%)	18%
B	Till största delen i en befolkningskoncentration eller tätort, men inte i kommunens centralort	34st (14%)	10%
C	Till största delen ligger i kommunens centralort	130st (54%)	72%

Ekonomiskt bistånd

Under 2018 fick uppgrick antalet hushåll som fick bistånd någon gång under året till omkring 5 600 hushåll i Västernorrlands län samt 2 700 hushåll i Jämtlands län. Detta motsvarade ungefär vart tjuvonde hushåll i de båda länen. Antalet *personer*, 18 år och äldre, som fick ekonomiskt bistånd någon gång under 2018 uppgick till drygt 15 000 individer i Mellersta Norrland. Framför allt utgörs hushållen som erhåller långvarigt bistånd av ensamstående män utan barn, vilket gäller både för hushåll med inrikes- och utrikes födda.

Andelen invånare med ekonomiskt bistånd varierar mycket mellan olika typer av kommuner, som exempelvis påverkas av befolkningsammansättning, utbildningsnivå, arbetsmarknad och utrikes inflyttning.

Karta 5 Andel invånare 18 år och äldre med ekonomiskt bistånd, Mellersta Norrland, 2018, procent

Källa: Socialstyrelsen

Antalet biståndsmottagare 18+ år av befolkningen varierar i kommunerna i Mellersta Norrland från 1,9 till 5,2 procent. För alla landets kommuner är spannet från under 1 procent till närmare 9 procent.

Nedan tabell visar hur ekonomiskt bistånd förhåller sig mellan DeSO-typerna i Mellersta Norrland. Återigen är medelvärdet på det index som variabler erhö vid kodning beräknat per DeSO-typ (gruppering). Även här framträder tydliga skillnader där DeSO-typ A har relativt få DeSO med ekonomiskt bistånd. Detta är mer vanligt i befolkningskoncentrationer vid tätort (typ B) och centralort (typ C) i Mellersta Norrland.

Tabell 6 Medelvärde av index per DeSO-typ av redovisade SEKOM-variabler

Variabel	Alla DeSO	DeSO-Typ A	DeSO-Typ B	DeSO-Typ C
Ekonomiskt bistånd	0,0	0,5	-0,3	-0,2

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB) - MONA/Supercross med bearbetat data

DeSO-typ (gruppering):	Geografi	Antal DeSO-områden per grupp i Mellersta Norrland (fördelning i %)	Rikets procentuella fördelning:
A	Ligger till största delen utanför större befolkningskoncentrationer eller tätorter	77st (32%)	18%
B	Till största delen i en befolkningskoncentration eller tätort, men inte i kommunens centralort	34st (14%)	10%
C	Till största delen ligger i kommunens centralort	130st (54%)	72%

Förvärvsarbetande

EU:s sysselsättningsmål är att andelen av den förvärvsarbetande befolkningen 20–64 år ska uppgå till 75 procent till år 2020. Detta sysselsättningsmål har både länen som utgör Mellersta Norrland och Sverige passerat. I Mellersta Norrland är också det mer ambitiösa nationella målet, att minst 80 procent av både kvinnor och män i åldrarna 20–64 år ska vara förvärvsarbetande, uppnått. Däremot är målet inte nått bland de utrikes födda.

Under 2018 förvärvsarbetade 95 710 män och 85 950 kvinnor i åldrarna 16 år och äldre i Mellersta Norrland, totalt 181 660 personer. I förhållande till år 2011 motsvarade det en sysselsättningsökning för män med 4,3 procent och för kvinnor 4,4 procent. Motsvarande utveckling i hela landet var dock betydligt större, där ökning för män och kvinnor var 9,9 respektive 10,6 procent.

Andelen förvärvsarbetande 20–64 år i Mellersta Norrland enligt SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS) ökade från 78,4 procent 2011 till 81,6 procent 2018. Motsvarande ökning i riket gick från 76,8 till 79,5 procent. Ett av skälen till detta kan vara att Mellersta Norrland har en låg utbildningsnivå och därmed arbetar i stället för att studera under en viss tid av livet. Jämtlands län har högre förvärvsgrad än Västernorrland.

I tabell 7 visas andelen sysselsatta i Mellersta Norrland och Riket för befolkningen 20–64 år, och uppdelat för Västernorrlands och Jämtlands län, fördelat på kön och in- och utrikes födda 2018.

Tabell 7. Förvärsarbetande 20–64 år (nattbefolkning) efter kön, födelseland, 2018, procent

Ursprung	Region	Kvinnor	Män	Totalt
Inrikes födda	Mellersta Norrland	84,3	85,6	85,0
	- Västernorrlands län	83,9	85,4	84,7
	- Jämtlands län	84,9	86,0	85,5
	Riket	83,9	85,2	84,6
Utrikes födda	Mellersta Norrland	57,0	63,4	60,3
	- Västernorrlands län	55,7	61,9	58,8
	- Jämtlands län	60,1	66,6	63,4
	Riket	60,1	67,0	63,6
Samtliga	Mellersta Norrland	80,5	82,6	81,6
	- Västernorrlands län	79,8	82,1	81,0
	- Jämtlands län	81,8	83,6	82,7
	Riket	78,1	80,8	79,5

Källa: SCB/Raps-RIS, RAMS

Även om andelen förvärsarbetande är högre i Mellersta Norrland jämfört med riket är andelen förvärsarbetande bland regionens utrikes födda lägre än riksgenomsnittet, det gäller både bland kvinnor och män.

Totalt sett är förvärvskvoten 85 procent för inrikes födda i Mellersta Norrland, men 25 procentenhet lägre för de som är utrikes födda. Förvärsintensiteten är lägst för de som är födda utanför Europa, där endast något fler än varannan i åldrarna 20–64 år (55%) förvärsarbetar.

Andelen yngre i åldersgruppen 20–24 år som förvärsarbetade uppgick till 68,7 procent i Mellersta Norrland och till 64,0 procent i hela riket 2018. Att förvärsintensiteten bland ungdomar i regionen är högre än riksgenomsnittet kan bland annat förklaras av att andelen som bedriver högskolestudier är lägre i Mellersta Norrland än i hela riket.

Störst antal förvärsarbetande i Mellersta Norrland arbetar inom mindre företag, omkring 60 procent finns inom arbetsställen med 1–49 anställda, medan 26 procent av de sysselsatta arbetar inom arbetsställen med 50–249 anställda. Andelen arbetsställen som har minst 250 förvärsarbetande utgör under en procent av samtliga arbetsställen och där arbetar drygt 13 procent av de sysselsatta. De större arbetsställena i regionen återfinns i huvudsak inom offentlig verksamhet, men i Västernorrlands län finns de även inom tillverkningsindustri.

Bristen på utbildad arbetskraft har varit utbredd under många år och behovet väntas bestå även de kommande åren trots en ekonomisk avmattning. Enligt Arbetsförmedlingens intervjuer uppfattar ett stort antal arbetsgivare i Mellersta Norrland (som landet i övrigt) att det är svårt att hitta rätt kompetens vid rekrytering, vilket kan bli ett stort hinder för tillväxt och välfärd i regionen. Längre rekryteringstider kan medföra stora kostnader för företag i termer av utebliven produktion. På motsvarande sätt så kan långa arbetslöshetstider innebära en ökad risk att individer permanent hamnar utanför arbetsmarknaden. När konjunkturläget växlar blir det än viktigare att de som befinner sig i det

befintliga arbetskraftsutbudet kan matchas mot utbildningar och åtgärder som underlättar de framtida behoven på arbetsmarknaden. Det går fortare att tillsätta platser vid fallande konjunktur när det finns ett större antal sökande med givna kvalifikationer på varje ledig plats än i en högkonjunktur när det är förhållandevis få arbetsökande på varje ledig plats. Men oavsett konjunkturläge kan det i flera fall var svårt att få tag på rätt kompetens, inte minst inom små arbetsmarknadsregioner som söker personal med spetskompetens. Av denna anledning är det avgörande för framtida kompetensförsörjning att strukturella satsningar på kompetensförsörjning också säkerställs genom investeringar i fysisk och digital infrastruktur som möjliggör ett större arbetsmarknadsområde och ökad pendling mellan arbete och bostad.

I januari 2020 presenterade Arbetsförmedlingen en uppdaterad prognos för närmare 200 yrken både på nationell och länsnivå, som visar på fortsatt goda jobbopportuniteter för många yrken både under 2020 och på fem års sikt. Många av de yrken som efterfrågas finns inom vården, som barnmorskor, sjuksköterskor, läkare och undersköterskor, men även lärare och civilingenjörsvyrken är eftersökta. I diagram 5 visas ett urval av yrken på högskolenivå och övriga utbildningsnivåer med stor brist på arbetskraft inom Mellersta Norrland fram till och med hösten 2020.

Diagram 5 Ett urval av yrken och yrkesgrupper med stor brist på arbetskraft fram till och med hösten 2020

Utbildningsnivå	Bristyrken	Region	
		Jämtland	Västernorrland
Högskolenivå	Apotekare		■
	Barnmorskor	■	■
	Civilingenjörsvyrken	■	■
	Förskollärare	■	
	Grundutbildade sjuksköterskor	■	■
	Ingenjörer och tekniker	■	■
	Läkare	■	■
	Lärare	■	■
	Poliser		■
	Psykologer		■
	Redovisningsekonomer	■	
	Specialistsjuksköterskor	■	■
	Speciallärare och specialpedagoger	■	
	Övriga	Anläggningsarbetare	
Anläggningsmaskinförare			■
Elektriker		■	■
Golvläggare		■	
Kockar		■	■
Kundtjänstpersonal		■	
Kyl- och värmepumpstekniker			■
Lastbilsförare		■	■
Murare		■	
Plåtslagare		■	■
Skogsarbetare		■	
Svetsare			■
Takskärare			■
Tandsköterskor		■	
Undersköterskor		■	
VVS-montörer			■

Källa: Arbetsförmedlingen 2020. I denna översikt noterar Arbetsförmedlingen ett urval av yrken och yrkesvalsgrupper där det i båda länen finns stor brist på arbetskraft. Utöver detta signalerar näringslivet om brister avseende tekniker inom bland annat tunga maskiner, IT och IT-säkerhet.

Nedan tabell visar hur sysselsättningen förhåller sig mellan DeSO-typerna i Mellersta Norrland. Återigen är medelvärdet på det index som variabler erhöll vid kodning beräknat per DeSO-typ (gruppering). I DeSO-typ A är det relativt fler områden som har en högre sysselsättningsgrad än DeSO-typ B och C.

Tabell 8 Medelvärde av index per DeSO-typ av redovisade SEKOM-variabler

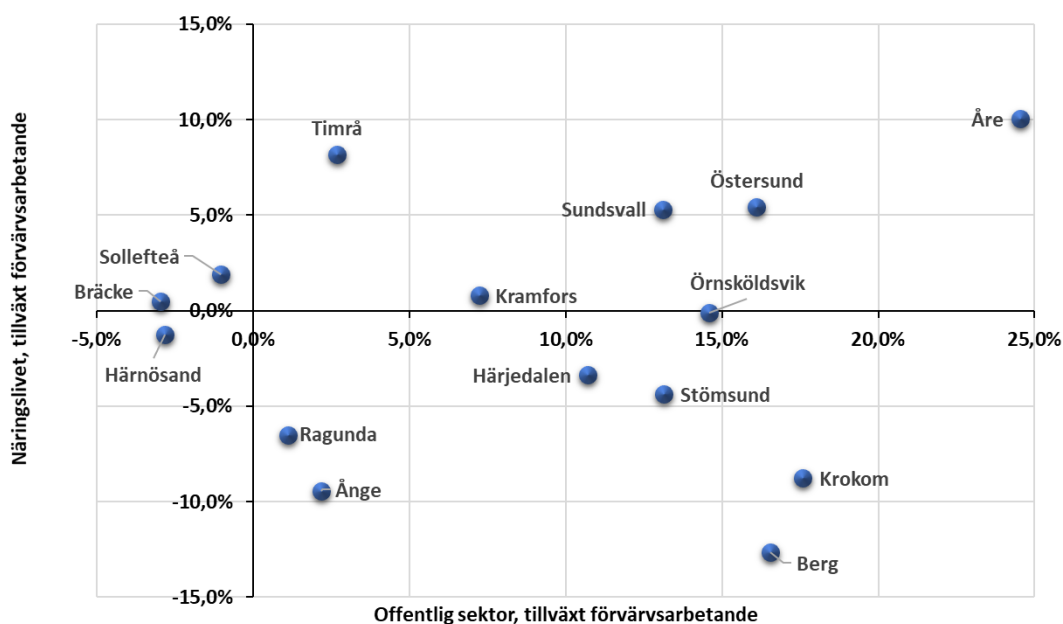
Variabel	Alla DeSO	DeSO-Typ A	DeSO-Typ B	DeSO-Typ C
Sysselsatta	0,0	0,3	-0,1	-0,1

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB) - MONA/Supercross med bearbetat data

DeSO-typ (gruppering):	Geografi	Antal DeSO-områden per grupp i Mellersta Norrland (fördelning i %)	Rikets procentuella fördelning:
A	Ligger till största delen utanför större befolkningkoncentrationer eller tätorter	77st (32%)	18%
B	Till största delen i en befolkningkoncentration eller tätort, men inte i kommunens centralort	34st (14%)	10%
C	Till största delen ligger i kommunens centralort	130st (54%)	72%

Sysselsättningsutvecklingen för kommunerna i Mellersta Norrland från 2011 till 2018 visar på stora variationer och inomregionala utmaningar. Från en ökad sysselsättning i Åre med 13,5 procent, till en minskad sysselsättning i Ånge med 5,8 procent. Generellt är det verksamheter inom den offentliga sektorn som uppvisar en betydligt mer positiv sysselsättningsutveckling än inom det privata näringslivet. I nedanstående diagram visas förändringen för offentlig sektor och näringslivet i regionens kommuner från 2011 till 2018.

Diagram 6 Förändring av antalet förvärvsarbetande inom offentlig sektor och näringslivet, 2011–2018

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB), RAMS

Förvärvsinkomster

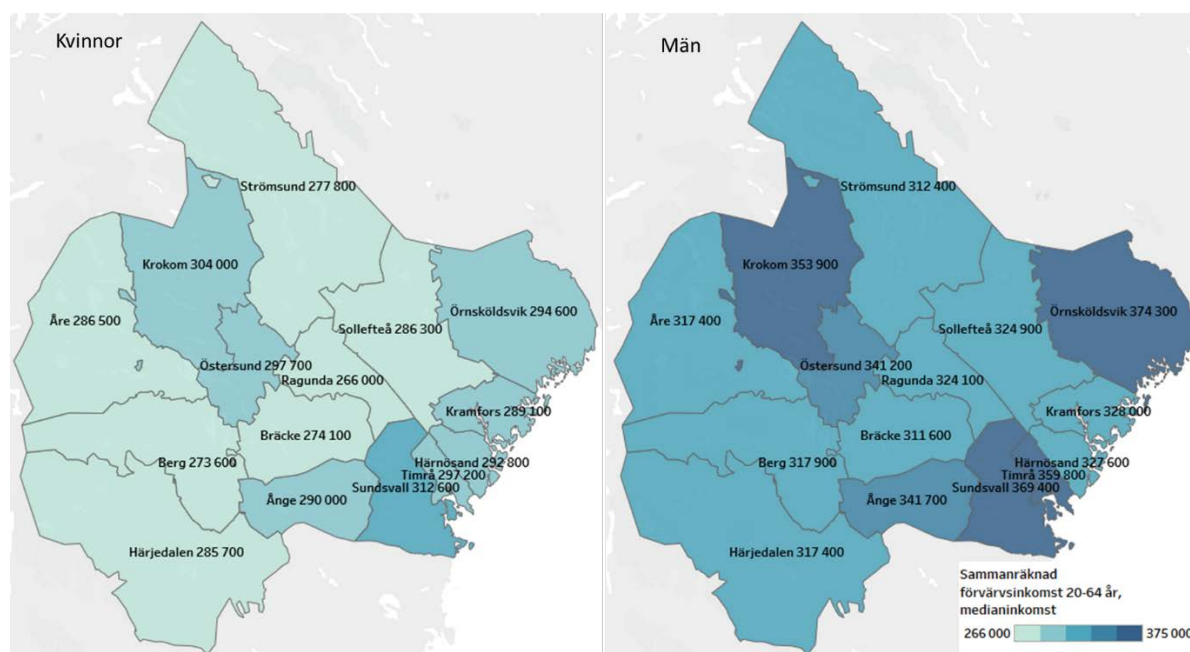
Förvärvsinkomsten i Mellersta Norrland är genomgående lägre än i hela landet. Under 2018 var medianbeloppet för den sammanräknade förvärvsinkomsten hos befolkningen 20–64 år, i hela landet 329 000 kronor och omkring 321 000 kronor i Mellersta Norrland, därav 327 000 respektive 311 000 kronor i Västernorrlands och Jämtlands län.

Förvärvsinkomsten är generellt lägre för kvinnor än män i både Mellersta Norrland och i riket, där finns det delvis ett samband i det faktum att fler kvinnor arbetar mer deltid och har högre sjukfrånvaro än män, men också att kvinnorna i högre omfattning arbetar i offentliga verksamheter som kommun och regioner, medan männen i högre utsträckning arbetar inom det privata näringslivet där lönerna styrs av marknaden. Men, det finns också stora skillnader i lönenivåer mellan kvinnor och män som har samma utbildning, kompetens och arbetslivserfarenhet och arbetar lika mycket. Det senare kan bara förklaras genom begreppet ojämställdhet.

Medianinkomsten per år för kvinnor 20–64 år var under 2018 i landet 298 800 kronor, vilket var omkring 5 240 kronor mindre än männen per månad. Motsvarande inkomst för kvinnor i Västernorrland och Jämtlands län var 301 100 respektive 290 500 kronor. Jämför vi med männens medianinkomst i Västernorrlands och Jämtlands län tjänar kvinnorna i genomsnitt 4 800 kronor respektive 3 530 kronor mindre än männen i månaden. Kort sagt är skillnaden i lön mellan män och kvinnor något mindre i Mellersta Norrland jämfört med riket och löneskillnaden är högre i Västernorrland jämfört med Jämtlands län.

Det finns även märkbara ekonomiska skillnader mellan kust och inland i Mellersta Norrland, med undantag av Östersund och Krokom. De högsta förvärvsinkomsterna finns i Sundsvall och i Örnsköldsvik, där är medianinkomsterna över 330 000 kr för förvärsarbetande 20–64 år jämfört med till exempel inlandskommunerna Ragunda och Bräcke med medianinkomster som ligger under 296 000 kronor.

Karta 6 Sammanräknad förvärvsinkomst 20–64 år, medianinkomst 2018

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB)

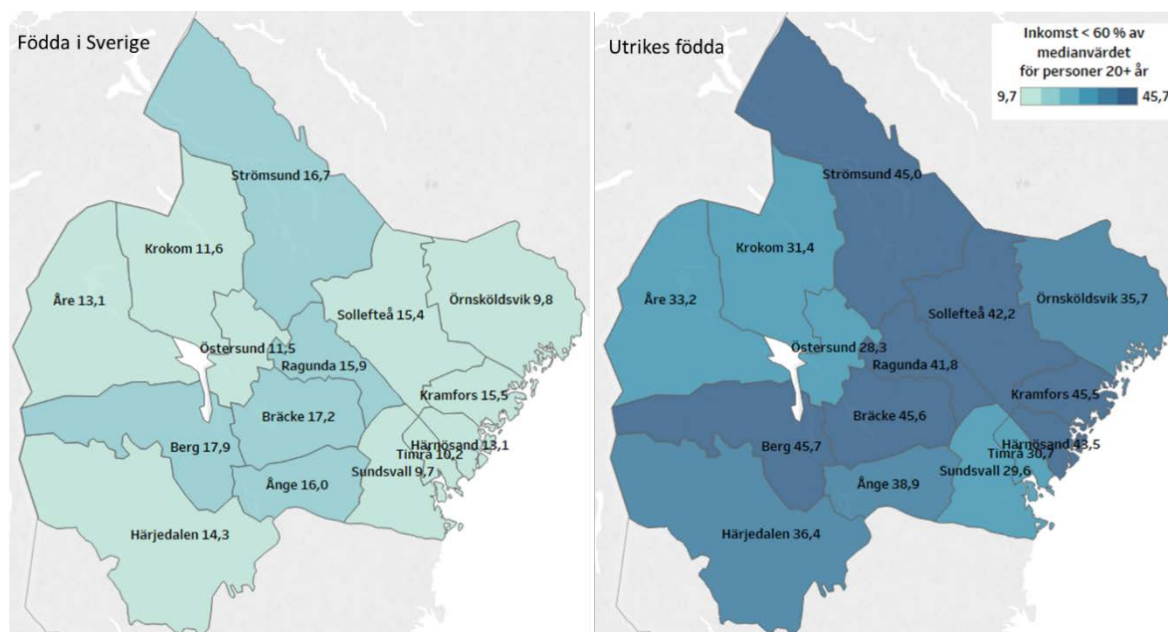
Förvärvsinkomsten bland utrikesfödda är lägre än hos de som är födda i landet, men här spelar vistelsetiden i Sverige en mycket stor roll. Den sammanräknade förvärvsinkomsten för samtliga utrikesfödda 20–64 år är något över 60 procent av beloppet för personer födda i Sverige. Men bland utrikesfödda som har vistas i Sverige minst 20 år är den drygt 90 procent av svenskföddas inkomst i både Mellersta Norrland och i riket.

Ser man även till disponibel inkomst¹¹ efter skatt för förvärvsarbete 20–64 år så finns det också stora skillnader mellan de som är inrikes- och utrikesfödda. Där var den disponibla medianinkomsten under 2018, för de utrikesfödda som var boende i Västernorrlands och Jämtlands län, närmare 63 000 lägre respektive 56 600 kronor lägre än för de som var födda i Sverige. I hela landet var den disponibla medianinkomsten för utrikes födda 54 100 kronor lägre än hos de inrikes födda.

Den disponibla medianinkomsten i riket (20 år och äldre) var 263 900 enligt 2018 års data. En något större andel av befolkningen i Mellersta Norrland har en lägre ekonomisk standard än i riket och lever i hushåll med en disponibel inkomst som understiger 60 procent av medianinkomsten i landet. EU kallar samma mått för at risk of poverty (i risk för fattigdom). Under 2018 uppgick andelen personer 20 år och äldre i hushåll med en låg ekonomisk standard i Mellersta Norrland till omkring 14,3 procent jämfört med 13,2 i hela landet.

Vanliga grupper med låg ekonomisk standard är pensionärer med endast garantipension och ensamstående kvinnor med barn, den stora invandringen under senare år har även bidragit till att andelen med en låg inkomststandard har ökat i landet.

Karta 7 Andel personer 20 år och äldre i hushåll med låg ekonomisk standard, procent, 2018

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB)

¹¹ Disponibel inkomst är summan av alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar.

Utvecklingen visar att antalet hemmaboende barn 0–17 år som lever i familjer med en låg ekonomisk standard har ökat i Mellersta Norrland. Mellan 2014 och 2018 var det en ökning på 15 procent och under 2018 var det totalt 14 930 barn och unga i regionen som levde i familjer med en inkomst som var under 60 procent av medianinkomsten i landet. Motsvarande ökning i hela landet var knappt 12 procent

Nedan tabell visar hur förvärvsinkomsterna förhåller sig mellan DeSO-typerna i Mellersta Norrland. Återigen är medelvärdet på det index som variabler erhöll vid kodning beräknat per DeSO-typ (gruppering). För denna variabel är skillnaderna inte så stora mellan DeSO-typerna, DeSO-typ A har relativt fler av de högre inkomsterna, medan typ C har något färre av de högre inkomsterna.

Tabell 9 Medelvärde av index per DeSO-typ av redovisade SEKOM-variabler

Variabel	Alla DeSO	DeSO-Typ A	DeSO-Typ B	DeSO-Typ C
Förvärvsinkomst	0,0	0,1	0,0	-0,1

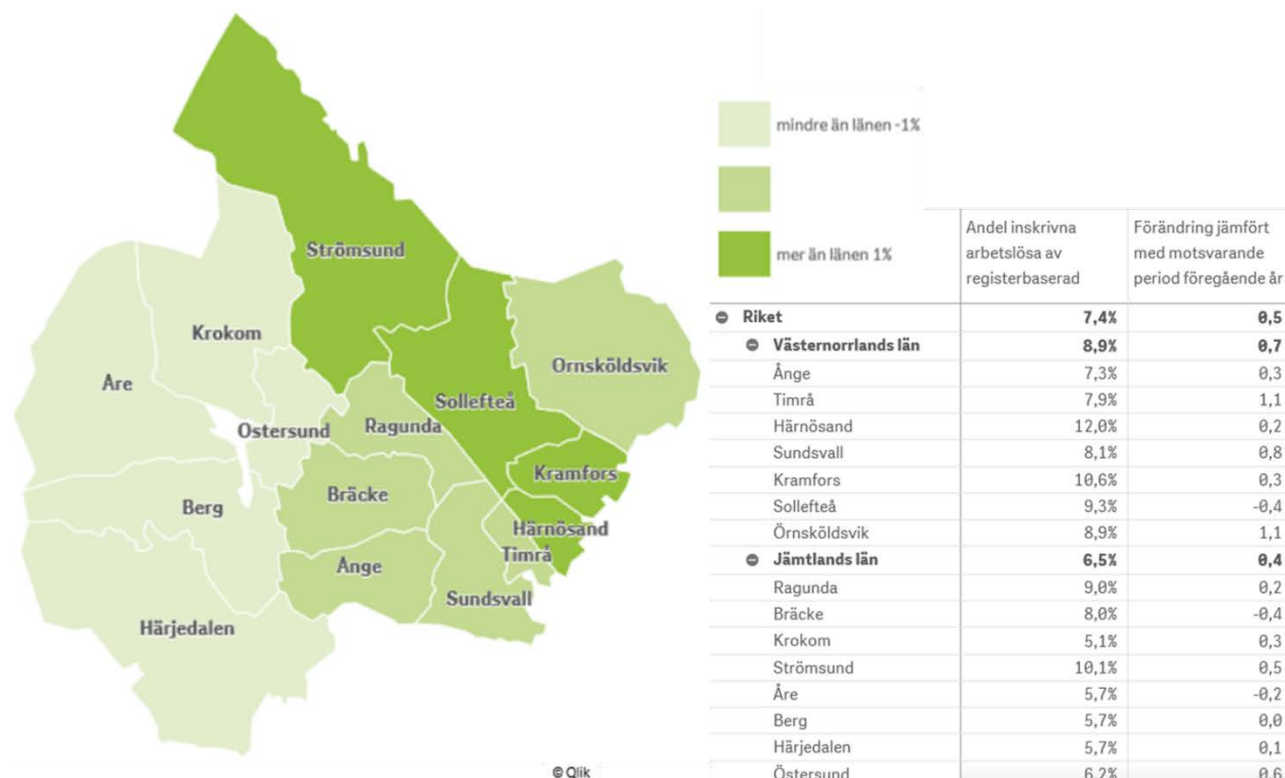
Källa: Statistiska centralbyrån (SCB) - MONA/Supercross med bearbetat data

DeSO-typ (gruppering):	Geografi	Antal DeSO-områden per grupp i Mellersta Norrland (fördelning i %)	Rikets procentuella fördelning:
A	Ligger till största delen utanför större befolkningskoncentrationer eller tätorter	77st (32%)	18%
B	Till största delen i en befolkningskoncentration eller tätort, men inte i kommunens centralort	34st (14%)	10%
C	Till största delen ligger i kommunens centralort	130st (54%)	72%

Arbetslöshet

Efter en långvarig högkonjunktur med en låg arbetslöshet i Sverige har vi under andra halvan av 2019 identifierat en märkbar konjunkturavmattning, med stigande arbetslöshetstal i större delen av landet. I januari 2020 var totalt 14 820 personer (8,1 procent) inskrivna som arbetslösa i Mellersta Norrland, vilket var en ökning med omkring 1 100 personer jämfört med samma månad 2019. Arbetslöshetstalen i Mellersta Norrland är betydligt högre i Västernorrlands än i Jämtlands län, och vi konstaterar också att det är stora skillnader mellan kommunerna.

Karta 8 Andel inskrivna arbetslösa 16–64 år av den registerbaserade arbetskraften, januari 2020, procent

Källa: Arbetsförmedlingen

Av alla kommuner som ingår i programområde Mellersta Norrland har Härnösand den högsta arbetslösheten. Detta kan delvis förklaras med ett stort mottagande av nyanlända, att det i gruppen utrikes födda finns en stor andel med låga utbildningsnivåer samtidigt som de lediga jobb som finns i kommunen ofta ställer krav på genomförd högskoleutbildning.

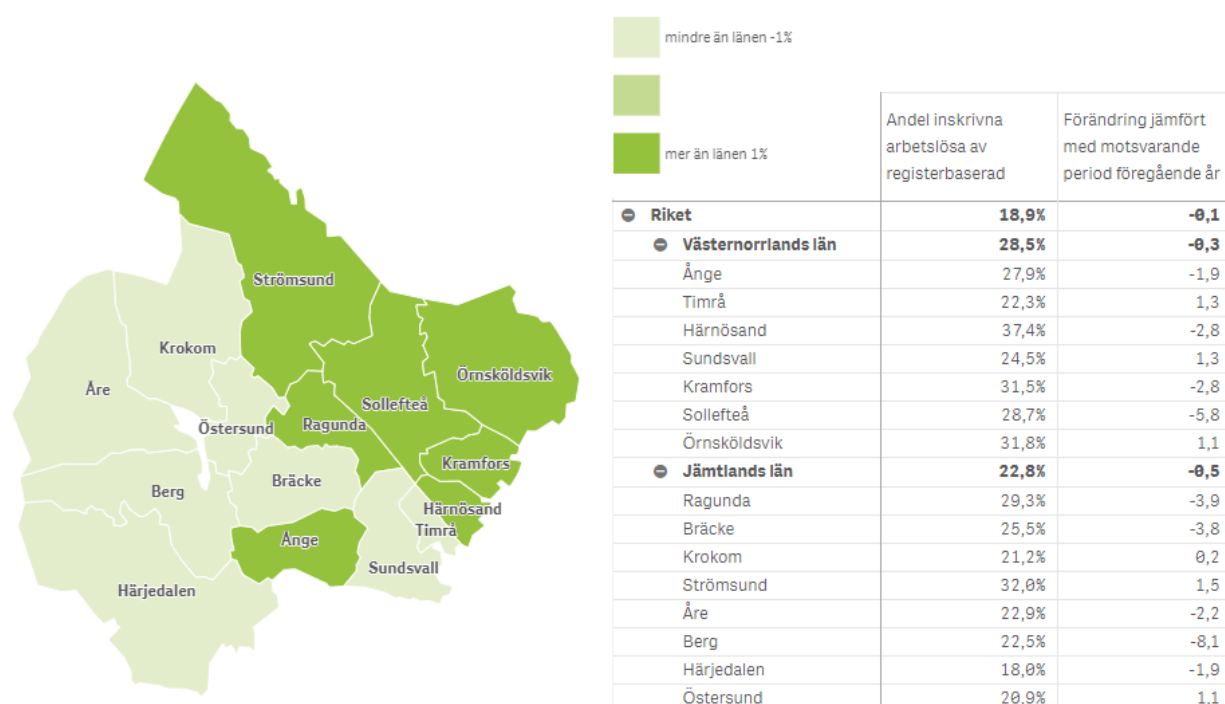
Även arbetslöshetstalen för ungdomar 18–24 år var betydligt högre i Västernorrlands län, än i riket och i Jämtlands län. I Västernorrlands län var 13,4 procent av arbetskraften i kategori ungdomar arbetslösa, i jämförelse med rikets 9,7 procent. I Jämtlands län var motsvarande siffra 9,6 procent.

Under en följd av år har det skett en tudelning på arbetsmarknaden där de med en utsatt ställning¹² på arbetsmarknaden utgjort en allt större andel av de som är arbetslösa. Andelen med en utsatt

¹² I utsatt ställning inräknas arbetslösa med högst förgymnasial utbildning, arbetslösa födda utanför Europa, arbetslösa med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och arbetslösa äldre (55–64 år)

ställning uppgår till omkring två tredjedelar av de arbetslösa. Arbetsförmedlingen understryker dock att arbetssökande i utsatt ställning inte på något sätt är en homogen grupp. I de olika grupperna finns det individer med kompetenser som arbetsmarknaden med lite förnyat synsätt skulle kunna anställa. De som befinner sig långt från arbetsmarknaden kan, förutom utbildningsinsatser, även vara i behov av insatser som är av mer hälsofrämjande eller av social karaktär. Dessa individer rör sig ofta mellan olika ej avgränsade system som kan ge en ineffektiv hantering, t.ex. mellan sjukförsäkring och olika arbetsfrämjande åtgärder. Även här finns stora skillnader mellan kommunerna i Mellersta Norrland när det gäller arbetslösa utrikesfödda, men där alla kommuner utom Härjedalen ligger klart över riksgenomsnittet.

Karta 9 Andel inskrivna utrikesfödda arbetslösa 16–64 år av den registerbaserade arbetskraften, januari 2020, procent

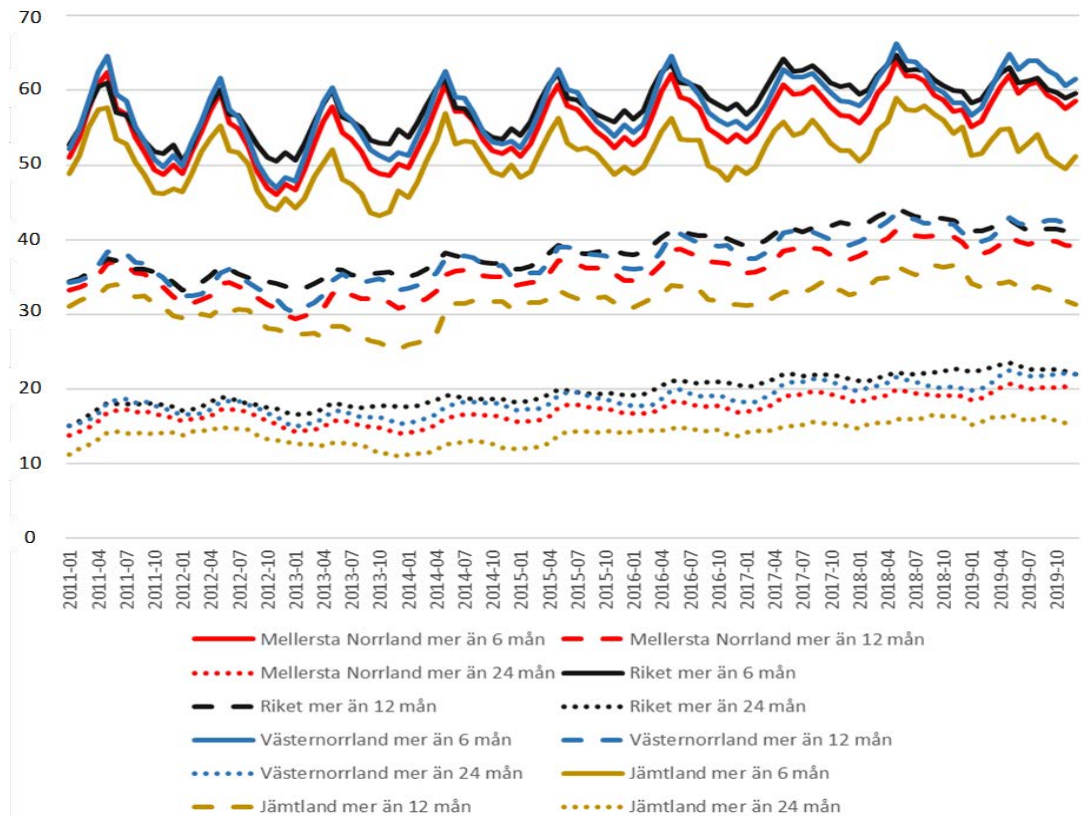
Källa: Arbetsförmedlingen

Av de arbetslösa i Mellersta Norrland har omkring 57 procent varit utan arbete 6 månader eller längre. Andelen som varit arbetslösa ett år eller längre utgör knappt 40 procent av de arbetssökande och närmare hälften av dessa är födda utanför Europa. Gemensamt för de som är långtidsarbetslösa, oavsett födelse land, är att de flesta endast har en förgymnasial utbildning eller bristfälliga gymnasieutbildningar.

Oavsett om vi talar om 6, 12 eller 24 månaders arbetslöshet ligger Jämtlands län på en lägre nivå av långtidsarbetslöshet än både riket och Västernorrland. Och Mellersta Norrland har en lägre långtidsarbetslöshet jämfört med rikets.

Nedanstående diagram visar långtidsarbetslösheten 6, 12 respektive 24 månader, från januari 2011-oktober 2019, för såväl riket, Mellersta Norrland, Västernorrlands och Jämtlands län.

Diagram 7 Långtidsarbetslösa efter tid utan arbete, procent

Källa: Arbetsförmedlingen

Tabell 10 visar hur arbetslösheten förhåller sig mellan DeSO-typerna i Mellersta Norrland. Återigen är medelvärdet på det index som variabler erhöill vid kodning beräknat per DeSO-typ (gruppering). Här noteras stora skillnader där majoriteten av DeSO-områden med relativt låg arbetslöshet ligger inom DeSO-typ B och A. Flest DeSO med hög arbetslöshet ligger alltså inom DeSO-typ C. Tabellen färg-kodad, vilket innebär att starka färger är ytterligheter på medelvärden sett till alla SEKOM-variabler – i tabellen nedan innebär det att det finns ett tydligt mönster där DeSO-typ B och A har relativt till hela regionen en låg arbetslöshet.

Tabell 10 Medelvärde av index per DeSO-typ av redovisade SEKOM-variabler

Variabel	Alla DeSO	DeSO-Typ A	DeSO-Typ B	DeSO-Typ C
Arbetslösa	0,0	0,5	0,6	-0,3

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB) - MONA/Supercross med bearbetat data

DeSO-typ (gruppering):	Geografi	Antal DeSO-områden per grupp i Mellersta Norrland (fördelning i %)	Rikets procentuella fördelning:
A	Ligger till största delen utanför större befolkningskoncentrationer eller tätorter	77st (32%)	18%
B	Till största delen i en befolkningskoncentration eller tätort, men inte i kommunens centralort	34st (14%)	10%
C	Till största delen ligger i kommunens centralort	130st (54%)	72%

Gymnasiebehörighet

Den svenska arbetsmarknadspolitikens övergripande mål är att alla medborgare ska ha möjlighet att delta i arbetslivet. Där ingår att ta tillvara hela landets förutsättningar för jobb och företagande. För att nå detta mål måste därför sysselsättningen öka och matchningen på arbetsmarknaden mellan utbud och efterfrågan förbättras.

En gymnasieutbildning blir alltmer en förutsättning för människors möjligheter till egen utveckling och till ett jobb. Därför är det allvarligt att av antalet elever med slutbetyg från årkurs 9 läsåret 2018/19, exklusive nyinvandrade och elever med okänd bakgrund, så saknade i hela landet 12,2 procent behörighet till att läsa ett nationellt yrkesprogram i gymnasieskolan. Motsvarande andel obehöriga elever i Västernorrlands och Jämtlands län var 15,5 respektive 10,9 procent.

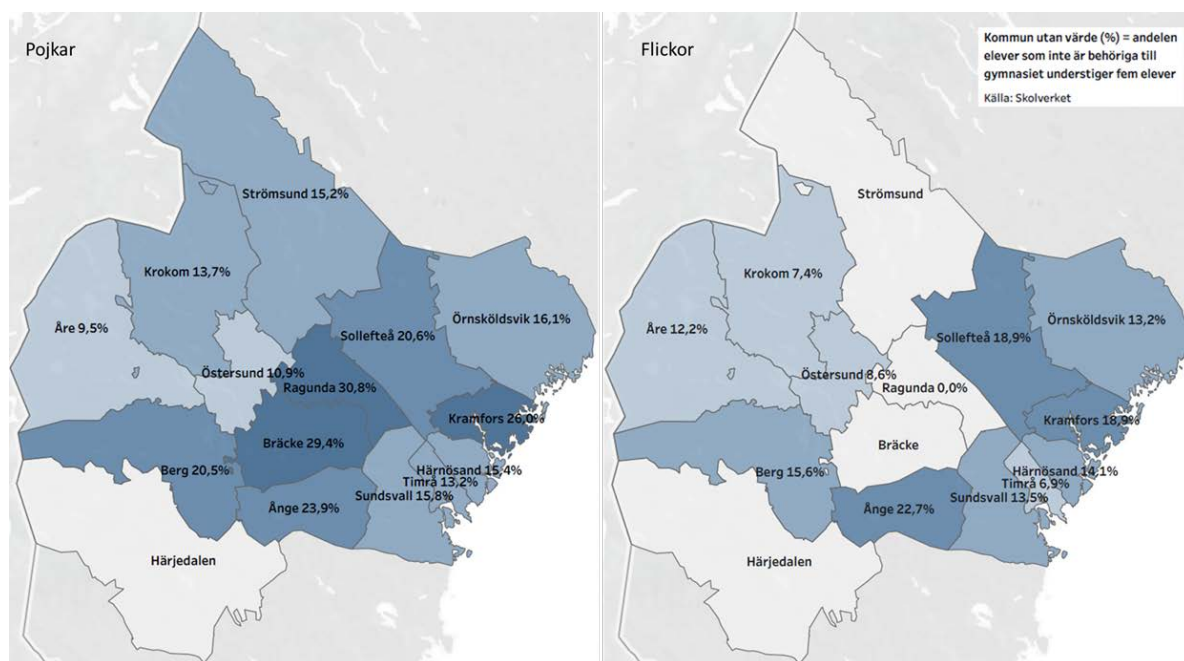
Tabell 11 Andel elever, exklusive nyinvandrade och elever med okänd bakgrund; i årskurs 9 behöriga till yrkesprogram i gymnasiet läsåret 2018/19, procent

	Antal	Andel (%)	Flickor (%)	Pojkar (%)
Blekinge län	1 674	86,1	87,7	84,7
Dalarnas län	3 001	84,4	84,3	84,6
Gotlands län	579	88,8	89,0	88,5
Gävleborgs län	3 037	85,2	87,9	82,8
Hallands län	3 686	88,4	90,4	86,5
Jämtlands län	1 336	89,1	91,7	86,5
Jönköpings län	3 927	87,2	89,4	85,2
Kalmar län	2 357	89,2	90,3	88,1
Kronobergs län	2 083	86,3	89,3	83,3
Norrbottnens län	2 450	89,8	90,7	88,8
Skåne län	13 734	87,4	88,6	86,2
Stockholms län	24 643	91,7	92,1	91,4
Södermanlands län	3 260	84,0	84,3	83,7
Uppsala län	3 945	88,1	88,6	87,7
Värmlands län	2 763	88,8	89,6	88,1
Västerbottens län	2 630	88,6	90,1	87,3
Västernorrlands län	2 671	84,5	86,0	83,0
Västmanlands län	2 841	86,0	85,6	86,4
Västra Götalands län	17 403	86,5	87,4	85,6
Örebro län	3 081	82,0	83,3	80,8
Östergötlands län	4 763	85,5	86,8	84,2
Riket	105 864	87,8	88,8	86,9

Källa: Skolverket

Det finns stora kommunala skillnader inom hela landet och överlag är det fler pojkar än flickor som är obehöriga till gymnasieskolan. I nedanstående kartbild visas hur stor andel niondeklassare, exklusive nyinvandrade och med okänd bakgrund, som saknade gymnasiebehörighet bland pojkar respektive flickor per kommun inom Mellersta Norrland, våren 2019.

Karta 10 Slutbetyg årskurs 9, läsåret 2018/19 (exkl. nyinvandrade och elever med okänd bakgrund), andel ej behöriga att söka till gymnasieskolans yrkesprogram

Källa: Skolverket

Skillnaderna mellan pojkar och flickor och mellan kommuner kan variera olika läsår, men överlag handlar det om att för dem som inte slutför grundskolan eller gymnasiet, så påverkas hela yrkeslivet. För högskoleförberedande program på gymnasienivå är behörighetskraven högre och andelen ej behöriga blir därmed högre, vilket i förlängningen leder till att färre läser eftergymnasiala utbildningar.

I tabell 12 visas inom vilken DeSO-typ de individer som saknar en gymnasiebehörighet befinner sig i Mellersta Norrland. Här framträder en bild av att befolkningen inom DeSO-typ A har relativt fler med gymnasiebehörighet, medan befolkningen i DeSO-typ B har en överrepresentation vad gäller avsaknad av gymnasiebehörighet.

Tabell 12 Medelvärde av index per DeSO-typ av redovisade SEKOM-variabler

Variabel	Alla DeSO	DeSO-Typ A	DeSO-Typ B	DeSO-Typ C
Saknar gymnasiebehörighet	0,1	0,3	-0,2	0,0

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB) - MONA/Supercross med bearbetat data

DeSO-typ (gruppering):	Geografi	Antal DeSO-områden per grupp i Mellersta Norrland (fördelning i %)	Rikets procentuella fördelning:
A	Ligger till största delen utanför större befolkningskoncentrationer eller tätorter	77st (32%)	18%
B	Till största delen i en befolkningskoncentration eller tätort, men inte i kommunens centralort	34st (14%)	10%
C	Till största delen ligger i kommunens centralort	130st (54%)	72%

I våra regioner är komvux och yrkesvux en centrala kompetenshöjande insats för vuxna, där såväl studerande som näringslivet och kommunen ska samarbeta med Arbetsförmedlingen och det lokala näringslivet när man planerar och genomför utbildningen. Kommunen får också ett riktat statsbidrag för att kunna finansiera yrkeskurser, som ofta är lite dyrare att anordna än teoretiska utbildningar. I ansökningsförfarandet så är regionerna med och riktar och dimensionerar utbildningarna. En stor andel av yrkesvuxstudenterna är unga vuxna som kanske har läst en teoretisk utbildning på gymnasiet men upptäcker att de hellre vill ha en yrkesutbildning.

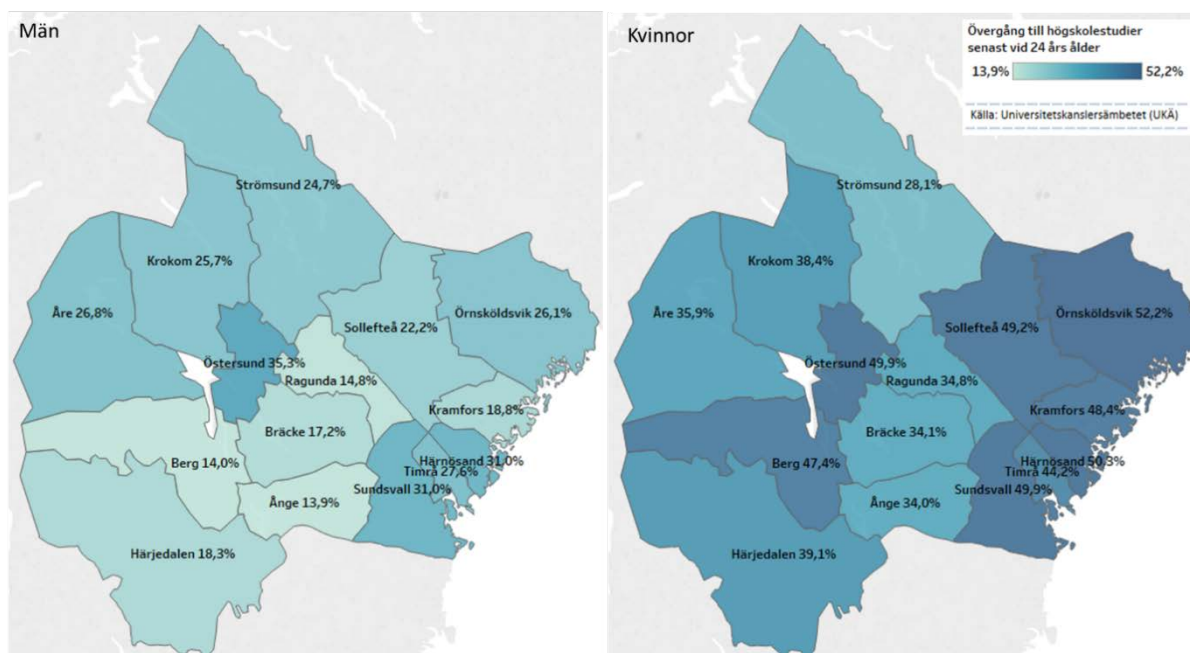
Det har också fungerat som en viktig komponent i regionernas kompetensförsörjning. Yrkesroller som undersköterska, yrkeschaufför, skogsmaskinsförare och industriarbetare återfinns här. Vi ser stora utmaningar utifrån geografin och vår befolkning när det gäller möjligheter för karriärväxling och upprustning av kompetens. Vi ser yrkesvux och komvux som viktiga fundament för kompetensförsörjning och är ett viktigt fundament i vårt upprustningssystem som ska tillvarata vårt anställande arbetsliv och invånarnas behov. Vi ser stora ekonomiska svårigheter utifrån tillgången till studerande och svårhanterliga ansökningsomgångar för kommunerna. För medborgarna saknas det ett system som synliggör de möjligheter som finns för studier och det anställande arbetslivet känner sig osäkra över hur de engagerar sig och vad som förväntas av dem. Det är tyvärr inte möjligt att visa på de stora behoven av utbildningsformen idag rent statistiskt då Skolverket valt att statistikbefria den. Men att budgeten för regionala yrkesvux idag börjat överstiga gymnasiebudgeten enligt Skolverket talar sitt tydliga språk om behovet ute i regionerna.

Eftergymnasial utbildning

Det finns ett påtagligt samband mellan utbildningsnivå och förvärvsintensitet. Högutbildade har i betydligt större utsträckning ett arbete än de med lägre utbildning. Detta gäller även Mellersta Norrland trots att Mellersta Norrland har en mycket hög förvärvsfrekvens generellt sett. Hos befolkningen 20–64 år som har en eftergymnasial utbildning är förvärvsintensiteten omkring 88 procent i Mellersta Norrland och i riket 84 procent. Hos personer med endast en förgymnasial utbildning är förvärvsintensiteten i regionen omkring 60 procent jämfört med riksgenomsnittets 59 procent. Bland utrikesfödda 20–64 år med en förgymnasial utbildning, förvärvsarbetar mindre än hälften i både regionen och i hela landet.

Andelen ungdomar som väljer att läsa vidare vid högskolan varierar stort beroende på var man bor och föräldrarnas utbildningsnivå. Ungdomar med högutbildade föräldrar väljer oftare att studera vidare. Unga kvinnor väljer i betydligt större utsträckning högre studier än unga män och där har differensen ökat. Det finns även tydliga regionala skillnader som inte enbart kan förklaras av social bakgrund eller hur arbetsmarknaden ser ut. Andelen ungdomar som påbörjade högskolestudier senast vid 24 års ålder uppgick till 44,6 procent i hela landet 2018. Jämtlands län har landets lägsta andel med 34,8 procent och Västernorrland har den fjärde lägsta, med 38 %. Flest ungdomar som påbörjade högskolestudier fanns i Stockholm län, närmare 51 procent. Hos de ungdomar som hade högutbildade föräldrar med minst en treårig eftergymnasial utbildning var övergångsfrekvensen i landet 68,1 procent, medan den för unga med lågutbildade föräldrar (förgymnasial eller högst tvåårigt gymnasium) endast var 25,8 procent.

Karta 11 Övergång till högskolestudier, män och kvinnor senast vid 24 års ålder, 2018, procent

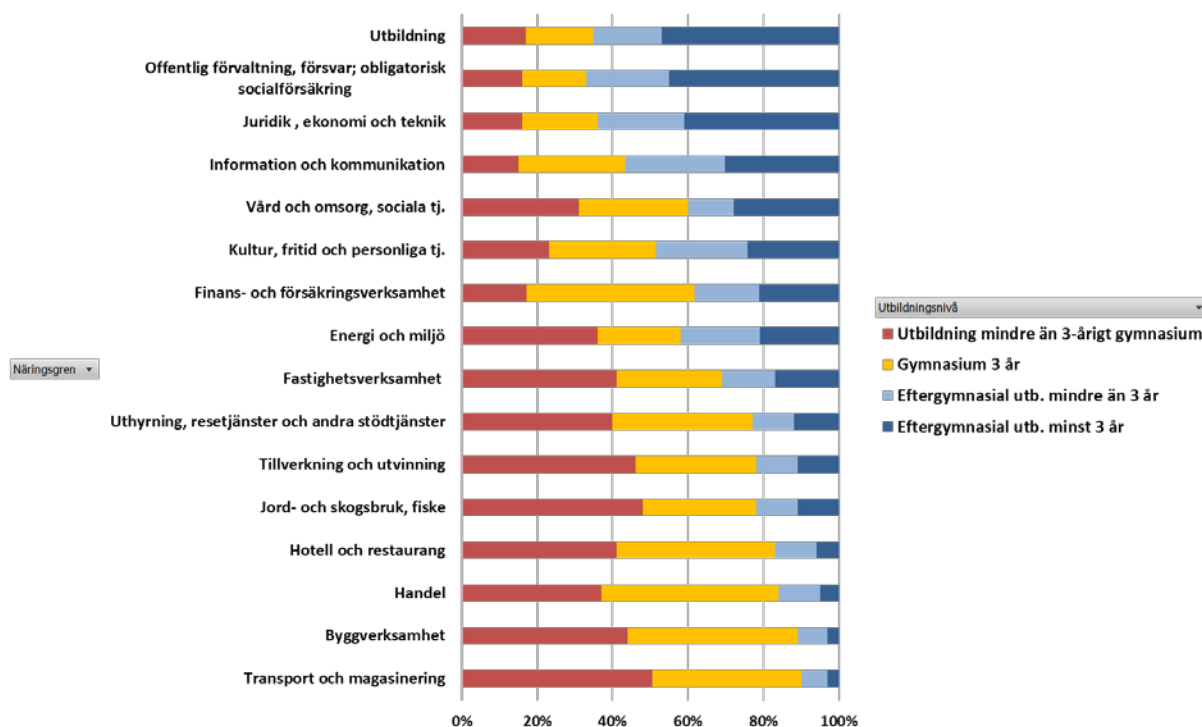

Källa: Universitetskanslersämbetet (UKÄ)

Utbildningsnivån har ökat inom de flesta branscherna i Mellersta Norrland, men för såväl män som kvinnor är utbildningsnivåerna lägre än i riket. Under 2018 hade närmare 23-procent av de

förvärvsarbetande 20–64 år i regionen en eftergymnasial utbildning på minst 3 år jämfört med omkring 28 procent i riket. Det finns även stora skillnader i utbildningsnivå mellan kön och uppdelat på näringsgrenar. I Mellersta Norrland har 30,6 procent av kvinnorna och 15,3 procent av männen minst en 3 årig eftergymnasial utbildning, medan rikssnittet för kvinnor var 34,9 procent och för männen 22,1 procent.

Diagram 8 Utbildningsnivå för förvärvsarbetande 20–64 år, Mellersta Norrland 2018, procent

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB), Raps-RIS

De högsta utbildningsnivåerna återfinns inom utbildningsväsendet, offentlig förvaltning och inom juridik och ekonomi, där mellan 47 och 41 procent har en eftergymnasial utbildning på minst tre år. Det är en stor del kvinnor inom dessa tre näringsgrenar.

Den näringsgren som har näst lägst utbildade personer är inom byggverksamheten.

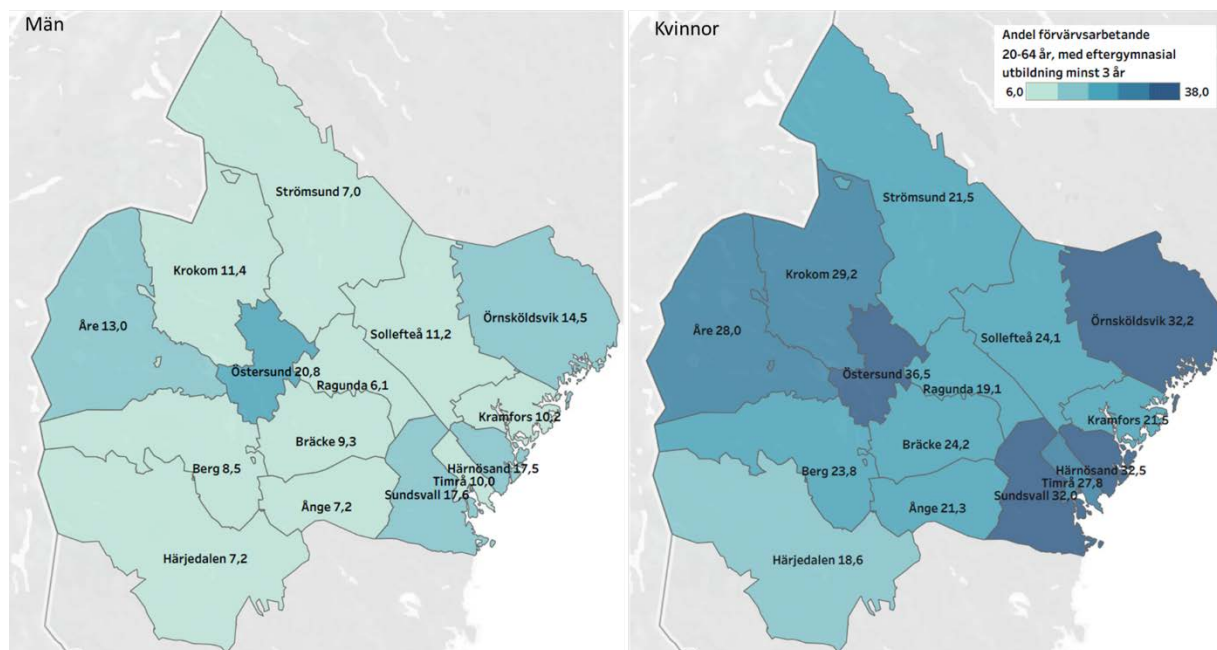
Andra högutbildade finns inom information och kommunikation och vård och omsorg, där över en av fyra har en högre utbildning. De lägsta utbildningsnivåerna finns inom transport och magasinering, där hälften av de förvärvsarbetande har en utbildning mindre än 3-årigt gymnasium.

Inom samtliga näringar, utom inom vård och omsorg är det en större andel kvinnor än män som har en eftergymnasial utbildning på minst tre år.

Det finns stora inomregionala skillnader när det gäller utbildningsnivån hos de förvärvsarbetande 20–64 åringarna. Mellan regionens kommuner är variationen för andelen män med minst 3 årig eftergymnasial utbildning från 6,1 till 20,8 procent och för kvinnor från 18,6 till 36,5 procent.

Hög utbildningsnivå totalt sett är i geografien koncentrerad till de större orterna, Östersund, Sundsvall, Örnsköldsvik och Härnösand, men även i Åre kommun. I de, utifrån antal invånare, mindre kommunerna i regionens inland är det generellt sett låga utbildningsnivåer, framförallt hos män.

Karta 12 Förvärsarbetande 20–64 år med en eftergymnasial utbildning minst 3 år i Mellersta Norrland, 2018, procent

Källa: SCB/Raps-RIS, RAMS

Nedan tabell visar inom vilken DeSO-typ där Mellersta Norrland har en relativt högre koncentration av individer med eftergymnasial utbildning. Även här uppvisas stora skillnader – desto närmre centralort man kommer, så ökar utbildningsnivån markant. Intressant i sammanhanget är att även DeSO-typ B har så pass stor skillnad mot typ C – en skillnad på genomsnittet i indexet om 0,9.

Tabell 13 Medelvärde av index per DeSO-typ av redovisade SEKOM-variabler

Variabel	Alla DeSO	DeSO-Typ A	DeSO-Typ B	DeSO-Typ C
Eftergymnasial utb.	0,0	-0,5	-0,3	0,4

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB) - MONA/Supercross med bearbetat data

DeSO-typ (gruppering):	Geografi	Antal DeSO-områden per grupp i Mellersta Norrland (fördelning i %)	Rikets procentuella fördelning:
A	Ligger till största delen utanför större befolkningskoncentrationer eller tätorter	77st (32%)	18%
B	Till största delen i en befolkningskoncentration eller tätort, men inte i kommunens centralort	34st (14%)	10%
C	Till största delen ligger i kommunens centralort	130st (54%)	72%

Unga som varken arbetar eller studerar, UVAS

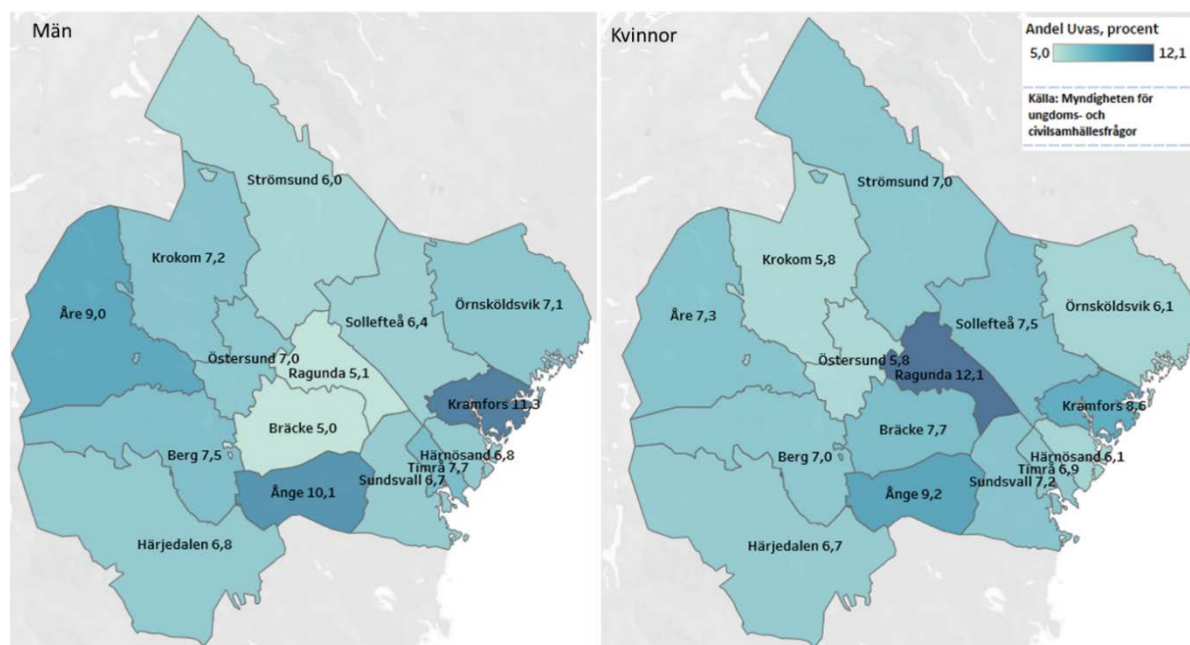
Att få fler unga att studera eller att arbeta är en angelägen fråga. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) mäter därför årligen hur många unga som varken arbetar eller studerar¹³ (Uvas). I hela landet uppgick antalet unga 16–24 år som varken arbetade eller studerade år 2017 till drygt 71 000 individer, vilket är 6,8 procent av åldersgruppen. Motsvarande antal unga Uvas i Väster- norrlands och Jämtlands län, var 1 700 respektive 850 individer, vilket motsvarade 7,2 respektive 6,7 procent i åldersgruppen. MUCF:s mätningar visar att andelen varit relativt konstant sedan mätningarna initierades 2007. En märkbar uppgång märktes dock av i en del av regionens kommuner 2016 till följd av att flera kommuner tog emot många nyanlända.

Generellt är det, i hela landet liksom i Mellersta Norrland, något högre andelar unga män än kvinnor som varken arbetar eller studerar. Ser man till gruppen unga 16–24 år utifrån ursprung finns det betydligt fler bland de utrikesfödda som varken arbetar eller studerar än bland de som är födda i Sverige. I Väster- norrlands och Jämtlands län var dessa andelar 12,5 respektive 13,3 procent jämfört med 6,1 respektive 5,4 procent bland de inrikes födda under 2017. Motsvarande riksgenomsnitt var 12,6 respektive 5,4 procent.

Inom kommunerna i Mellersta Norrland finns det betydande skillnader på hur många unga män och kvinnor som varken arbetar eller studerar, vilket kan bero på en mängd olika faktorer som fördelning på kön, ursprung och hur omfattande åldersgruppen är. Där inverkar även kategorier av hur många unga som berörs av statliga arbetsmarknadsåtgärder och/eller kommunalt försörjningsstöd, aktivitetsersättning, sjuk- eller rehabiliteringspenning, men också hur många som är föräldralediga på garantinivå. Andelen unga 16–24 år i kommunerna i Mellersta Norrland som registrerades som Uvas under 2017 fördelat på kön visas i följande karta.

¹³ Unga som är folkbokförda i Sverige under ett helt kalenderår som: Inte haft inkomster över ett basbelopp (47 300 kr 2020 under 2017 var det 44 800 kr), inte haft studiemedel, varit utbildningsregistrerad eller studerat vid SFI mer än 60 timmar. Ett antal unga individer är skrivna i Sverige men i 2015–2017 års siffror ingår uppskattningsvis 10 000–12 000 personer som enligt svenska register ingår i Uvas-gruppen, men egentligen arbetar eller studerar i Norge eller Danmark.

Karta 13 Unga 16–24 år som varken arbetar eller studerar i Mellersta Norrland, 2017, andel i procent

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)

Det är inte lämpligt att göra någon rangordning av kommuner utifrån från hur många Uvas som finns enligt svenska register. Däremot anser Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor att statistiken är viktig för att beslutsfattare på olika nivåer ska kunna välja rätt och väl avvägda åtgärder och insatser för unga som varken arbetar eller studerar.

Ungefär en tredjedel av alla Uvas i landet går inte att hänföra till någon speciell kategori eftersom deras aktivitet är okänd. Unga som befinner sig i "okänd aktivitet" kan delas in i två undergrupper. Den ena gruppen är unga som bor med föräldrar, har låg risk för fattigdom och kan istället vara på långa utlandsresor eller arbetar utomlands men är fortfarande skrivna i Sverige. Den andra gruppen har istället låg utbildningsnivå, hög risk för fattigdom och har inte någon kontakt med myndigheter. Från år 2015 räknas även så kallade gränspendlare in i kategorin okänd aktivitet.

Ser man till utbildningsnivå så finns det största utanförskapet bland de som endast har en förgymnasial utbildning (eller ofullständig gymnasieutbildning). Inom åldersgruppen 20–25 år var det där 32 respektive 29 procent i Västernorrlands och Jämtlands län som varken studerade eller arbetade under 2017, vilket betonar vikten av utbildning för att komma vidare till högre studier eller arbete.

Andelen ungdomar 18–24 år som inte avslutat sin gymnasieutbildning och som inte var i utbildning eller praktik uppgick under 2017 till 10,6 procent inom EU28. I Sverige och Mellersta Norrland var motsvarande andel som lämnar skolan i förtid 7,7 respektive 8,7 procent för 2017, vilket var bättre än Europa 2020-målet.

Nedan tabell visar att det är inom DeSO-typ B som Mellersta Norrland har sin koncentration av inaktiva ungdomar.

Tabell 14 Medelvärde av index per DeSO-typ av redovisade SEKOM-variabler

Variabel	Alla DeSO	DeSO-Typ A	DeSO-Typ B	DeSO-Typ C
UVAS	0,0	0,0	-0,4	0,1

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB) - MONA/Supercross med bearbetat data

DeSO-typ (gruppering):	Geografi	Antal DeSO-områden per grupp i Mellersta Norrland (fördelning i %)	Rikets procentuella fördelning:
A	Ligger till största delen utanför större befolkningskoncentrationer eller tätorter	77st (32%)	18%
B	Till största delen i en befolkningskoncentration eller tätort, men inte i kommunens centralort	34st (14%)	10%
C	Till största delen ligger i kommunens centralort	130st (54%)	72%

Matchning på arbetsmarknaden

Mellersta Norrland har en hög andel sysselsatta, men behöver samtidigt säkerställa kompetensförsörjningen för de företag som vill växa. I dagsläget har Mellersta Norrland brist på arbetskraft inom en rad utbildningar som ger spetskompetens. Exempelvis utbildas det inom yrkeshögskolan i regionen inga tekniker för tunga maskiner och fordon, inga testare eller kravanalytiker inom IT och heller ingenting inom IT-säkerhet, trots att regionens näringsliv signalerat stora behov av detta. Vidare finns i Jämtlands län inte specialistundersjuksköterskeutbildningar. Den senaste ansökningsomgången till MYh 2019, söktes eller beviljades ingen utbildningsomgång inom IT till regionen, trots att exempelvis Sundsvallsområdet har arbetsgivare med stora behov av personal inom IT. Det leder till en stor oro inom kompetensförsörjning hos de statliga myndigheter som i regionen främst är belägna i Västernorrland och har ökande behov av exempelvis IT-kompetens.

För att Mellersta Norrland ska vara attraktivt behövs utbildning och kompetensförsörjning är en central fråga.

Statisticon nämner särskilt att det finns ökande olikheter mellan kommuner när det gäller nettoinkomster, andelen invånare födda utanför EU/EFTA och andelen ungdomar med gymnasiebehörighet. Detta ser vi gäller även Mellersta Norrland. Skulle vi välja endast dessa tre variabler och slå ihop dom, det vill säga personer utan gymnasiebehörighet och låg nettoinkomst och dessutom födda utanför EU/EFTA får vi en ganska snäv grupp inom begränsade områden. I den typen av scenario kommer en något högre andel av dessa personer vara män, då de i större utsträckning inte slutför gymnasiet – men ändå i genomsnitt tjänar mer än kvinnor.

I Mellersta Norrland är det även en lägre andel personer som går vidare till högre studier jämfört med riket, vilket i huvudsak gäller männen. Att kvinnor i högre utsträckning slutfört gymnasiet och dessutom i högre omfattning går vidare till eftergymnasiala studier kan vara en bidragande faktor till att glappet mellan män och kvinnors löner är något lägre i Mellersta Norrland jämfört med riket. Kort sagt finns det flera skäl att fördjupa sig i det socioekonomiska läget i Mellersta Norrland utifrån ett genusperspektiv.

Att konstatera är också att Mellersta Norrland har en lägre andel av befolkningen som är födda utanför i EU/EFTA jämfört med riket- men samtidigt har Mellersta Norrland en lägre andel sysselsatta i denna grupp jämfört med riket. Mellersta Norrland har märkt av ökade strömmar av nyanlända under 2010-talet som positivt påverkat befolkningsutvecklingen i länets kommuner. Utan flyttningsöverskottet från utlandet skulle Mellersta Norrlands folkmängd påtagligt ha minskat, eftersom den inrikes födda befolkningen i regionen minskar. Den svaga negativa befolkningsutvecklingen från 2018 och framåt är därför oroande. Tydliga indikationer finns att inrikes omflyttning ökar när många utrikes födda väljer att flytta till storstadsområdena.

En befintlig miss-match mellan utbildning och behoven på arbetsmarknaden är ett problem. Inom de områden där många arbeten i regionen finns och där arbetskraft efterfrågas, som inom vårdsektorn, pedagogik, teknik och tillverkning och ekonomi finns en liten andel av våra högskoleutbildningar. Ett mönster som också återkommer inom yrkeshögskolan, även om det inte är lika starkt betonat där.

Ett sätt att ta tillvara de kompetenser och färdigheter som finns men som ej är tillvaratagna inom regionen kan vara genom validering¹⁴. Validering genomförs av en mängd olika utförare inom det formella utbildningssystemet och i arbetslivet. Valideringsdelegationen 2015–2019 har haft regeringens uppdrag att följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete inom valideringsområdet på nationell och regional nivå. Här lyfter dock Valideringsdelegationen fram att många kommuner är för små för att kunna erbjuda validering och yrkesutbildning inom alla områden, vilket begränsar både likvärdighet och tillgängligheten mellan kommuner. Ett regionalt utvecklingsarbete kan bidra till interkommunal samverkan och därmed en fungerande regional infrastruktur för genomförande av validering. En annan brist är kopplad till valideringssystemets komplexitet, som gör det svårt för enskilda individer att navigera i systemet. Dessa system saknas i Mellersta Norrland idag, den validering som gjorts sker helt i egen regi eller efter egen modell. I januari 2020, avslutade Valideringsdelegationen sitt uppdrag och överlämnade sitt förslag om validering för kompetensförsörjning och livslångt lärande till utbildningsminister Anna Ekström.¹⁵

En stor utmaning för Mellersta Norrlands framtida tillväxtpotential är den minskande andelen invånare i arbetsför ålder. Den negativa befolkningstrenden, som endast tillfälligt avstannat, får på sikt en allt större påverkan på arbetskraftsutbudet i länet. Färre kommer att behöva försörja fler. Utmaningen blir särskilt svår i de mer glest befolkade delarna av länet, för även om jobben finns blir det en utmaning att rekrytera till yrken som kräver specialistkompetens eller högre utbildning. Ökat behov av arbetskraft finns i hela länet, samtidigt som arbetslösheten är högre bland unga och särskilt bland utrikes födda. Det är därför angeläget att förbättra förutsättningarna för de individer som har svårast att etablera sig på arbetsmarknaden. Alla resurser behöver tas till vara, med hänvisning till bristen på tillgänglig arbetskraft och rätt kompetens. Det handlar om att öka förutsättningarna för personer i utsatta grupper att möta den kompetens som arbetsgivarna efterfrågar. Därför krävs en rad kompetenshöjande insatser från samhällets sida, inte minst för att höja den grundläggande utbildningsnivån för individer med svag utbildningsbakgrund. Arbetsmarknaden skiljer sig också mellan kommunerna i länet. Det är en inomregional skillnad som kan kräva särskilda insatser. Länet saknar också delar av de utbildningar som efterfrågas. När tillverkningsindustrin transformeras riskerar fler att bli överflödiga, samtidigt som ny teknik skapar konkurrensfördelar som kan innebära nya arbetstillfällen.

Näringslivets strukturomvandling ger upphov till en geografisk obalans med orter med ogynnsam demografisk struktur och stagnerande näringsliv. Många av de socioekonomiska skillnaderna och dess

¹⁴ Validering är en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som person besitter oberoende av hur de förvärvats.

¹⁵ Regeringen har från januari 2020 gett Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) uppdraget att följa och stödja utvecklingsarbetet kring validering nationellt och regionalt. En stark branschorganisation som Vård och omsorgscollege har nationellt arbetat fram en modell för validering av undersköterskor. Denna modell hanteras helt olika i regionen så det som är en självklarhet i exempelvis Sundsvall blir en omöjlighet i Härnösand eller Krokom. I förordningen om regionalt yrkesvux så står det uttryckligen att validering skall erbjudas ("att utbildningen inbegriper en möjlighet till validering om det finns elever som behöver det"), men i en genomlysning som exempelvis region Västernorrland gjort med kommunförbundet så är det tydligt att stora kunskapsluckor finns i Västernorrland. Därför har Region Västernorrland och kommunerna i länet tillsammans skapat nätverket Validering i Västernorrland (ViV). Nätverket är till för att utveckla och systematisera validering och skapa en arena för samverkan med regionen för att stärka metoden som ett kompetensförsörjningsverktyg i kommunerna och regionalt. Region Jämtland Härjedalen arbetar med att i samverkan med relevanta aktörer (som exempelvis kommuner, arbetsliv och myndigheter) bidra till att etablera en regional struktur för validering.

följder på bland annat folkhälsa och samhällets sammanhållning är en direkt följd av denna struktur-
omvandling.

I Mellersta Norrland krävs också insatser och aktiviteter som fortsätter främja jämställdheten på ar-
betsmarknaden, vilket kan öka dynamiken i länets näringsliv och bidra till att göra länet mer attrak-
tivt att bo, leva och arbeta i. Ökad kunskap bland länets arbetsgivare kan bidra till att bryta normer
och strukturer. Att få fler utrikesfödda och yngre män att utbilda sig vidare kan också öka förutsätt-
ningarna för arbetsgivare att hitta arbetskraft. Även regionens högre ohälsotal än i riket med i många
fall långa sjukskrivningsperioder innebär förutom ett lidande för individer även att fler personer blir
frånvarande från arbetsmarknaden. Försäkringskassan konstaterar att chansen att komma tillbaka i
arbetslivet minskar avsevärt med längden på sjukskrivningen. Därför är det viktigt att analysera ut-
vecklingen av de långa sjukfallen, inte minst för att kunna forma åtgärder så att sjukskrivna personer
inte i onödan lämnar arbetsmarknaden i förtid.

Inomregionala skillnader

Inomregionala skillnader finns även till stor del inom kommunen. Det blir tydligt när man tittar på ta-
bellen nedan där tillväxtkommuner såsom Östersund och Sundsvall faktiskt har lika eller mer utsatta
områden än de av Regeringen utpekade socialt utsatta kommuner. Skillnaden är att dessa kommuner
också har mycket välmående områden som på så sätt väger upp den samlade bilden. Spannet inom
vissa kommuner blir med andra ord stort inom vissa kommuner vilket tyder på en inomkommunal
ojämlikhet.

Tabell 15 Översikt - DeSO-strukturindex per kommun

Kommun- kod	Kommun	Standard-avvi- kelse på struk- turindex	Min. struk- turindex	Max. struktur- index	Medelvärde strukturindex
2309	Krokom	7,5	-7	15	6,0
2380	Östersund	6,8	-12	19	2,1
2284	Örnsköldsvik	6,7	-12	13	1,2
2281	Sundsvall	6,5	-16	15	1,7
2303	Ragunda*	6,4	-12	2	-3,5
2280	Härnösand	5,9	-13	6	-2,1
2361	Härjedalen	5,9	-9	10	0,0
2262	Timrå	5,8	-13	5	-0,8
2283	Sollefteå*	5,4	-14	4	-3,9
2321	Åre	5,4	-4	12	4,0
2326	Berg	5,3	-12	4	-0,5
2313	Strömsund	5,0	-11	2	-2,9
2282	Kramfors*	4,3	-12	4	-6,1
2305	Bräcke*	4,3	-12	-1	-3,6
2260	Ånge*	2,9	-8	0	-4,9

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB) - MONA/Supercross med bearbetat data

* Enligt Regeringen utpekade socialt utsatta kommuner.

Enligt ovan kan vi se att Sundsvalls kommun har i medeltal (medelvärde för samtliga DeSO) ett positivt strukturindex, men har samtidigt ingående DeSO-områden som sett till hela området Mellersta Norrland ligger i botten. Även Östersund och Örnsköldsvik som till viss del har välmående områden har betydande inomregionala skillnader som syns i 'Min'-kolumnen och som gör att kommunen i medeltal (medelvärde) får ett relativt magert utfall vad gäller strukturindex. Dessa variationer gör att kommunen hamnar högt upp i tabellen, som är sorterad enligt fallande standardavvikelse på kommunens ingående DeSO-områdens respektive strukturindex.

Krokom tillsammans med Åre kommun är de områden som får högst ranking i det samlade strukturindexet. I Krokoms falls förklaras det framförallt av att man inte har några väldigt eftersatta DeSO-områden. Av kommunens 10 DeSO-områden är det bara två som har ett svagt negativt strukturindex, samtidigt har man fem mycket starka och välmående DeSO-områden. I Åre är bilden snarlikt, av kommunens sju DeSO-områden är det bara två stycken som har ett svagt negativt strukturindex, däremot är de DeSO-områden med positivt strukturindex inte lika starka här som i Krokom.

Bland de kommuner med ett samlat strukturindex som är negativt återfinns vi resterande kommuner, förutom Härjedalen som ligger precis på 0. Gemensamt för de kommuner som har ett negativt strukturindex är att de saknar starka DeSO-områden som kompenserar medelvärdet för de svaga områdena, samt att de har flertalet områden som har starkt negativa strukturindex. Detta till skillnad från till exempel Åre som får ett sammanlagt högt strukturindex – framförallt för att man saknar dessa utsatta socioekonomiskt utsatta DeSO-områden.

Kramfors kommun återfinns i botten och av kommunens 13 DeSO-områden är det bara ett område som har ett svagt positivt strukturindex, intressant nog återfinns detta inom centralort (DeSO-typ C). Samtidigt är det också här, inom DeSO-typ C som de mest negativt utstickande områdena också finns. Detta är ett återkommande fenomen som analysen visar på att ofta återfinns de största inomregionala skillnaderna inom DeSO-typ C. Viss variation förekommer mellan kommuner, men flest DeSO-områden med starkt negativt strukturindex förekommer oftast inom C och ibland i kombination med B (vilket är mer tydligt i exempelvis Sollefteå, Örnsköldsvik och i viss mån Kramfors). Flest DeSO-områden med tydligt positiva strukturindex förekommer oftast i C och A i kombination, i undantagsfall förekommer dessa även i B (exempelvis Krokom och Sundsvall).

Ytterligare en generell reflektion är att inom DeSO-typ A förekommer väldigt sällan de mest utsatta områdena. Oftast har områdena inom kommunerna inom denna typ ett svagt negativt strukturindex, förutom i de större kommunerna där det oftast är ett tydligt överskott på svagt till mycket höga strukturindex (Krokom, Östersund och Sundsvall tillhör ytterligheterna med mycket höga värden). I den socioekonomiskt utsatta kommunen Ånge och Strömsund är variationerna mellan DeSO-typerna inte signifikanta – utan alla är negativa och är således ett undantag till den generella beskrivningen av DeSO-områden av typen A i detta stycke.

Tabell 16 nedan (där alla kommuner ingår) visar på samtliga SEKOM-variabler per DeSO-typ (som har redovisats löpande i rapporten). Det är svårt att dra några generella slutsatser – tabellen bidrar framförallt med en översikt och förståelse kring vilka DeSO-typer och därmed geografi som har sina särskilda utmaningar. Skulle värdena summeras per DeSO-typ erhåller typ A 1.1, typ B -0.6, typ C -0.1.

Tabell 16 Översikt - medelvärde av index per DeSO-typ och SEKOM-variabel

Variabel	Alla DeSO	DeSO-Typ A	DeSO-Typ B	DeSO-Typ C
Arbetslösa	0,0	0,5	0,6	-0,3
Sysselsatta	0,0	0,3	-0,1	-0,1
Ekonomiskt bistånd	0,0	0,5	-0,3	-0,2
Eftergymnasial utb.	0,0	-0,5	-0,3	0,4
Saknar gymnasiebehörighet	0,1	0,3	-0,2	0,0
Förvärvsinkomst	0,0	0,1	0,0	-0,1
Utrikesfödd (utanför EU28)	0,0	0,8	-0,1	-0,4
Andel yngre	0,0	-0,2	0,5	0,0
Andel äldre	0,0	-0,5	0,1	0,2
Ohälsa	0,1	0,0	0,0	0,1
Försörjningskvot	0,0	-0,3	-0,4	0,3
UVAS	0,0	0,0	-0,4	0,1

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB) - MONA/Supercross med bearbetat data

DeSO-typ (gruppering):	Geografi	Antal DeSO-områden per grupp i Mellersta Norrland (fördelning i %)	Rikets procentuella fördelning:
A	Ligger till största delen utanför större befolkningkoncentrationer eller tätorter	77st (32%)	18%
B	Till största delen i en befolkningkoncentration eller tätort, men inte i kommunens centralort	34st (14%)	10%
C	Till största delen ligger i kommunens centralort	130st (54%)	72%

En Pearson-korrelation¹⁶ har gjorts på var och en av variablerna som ingår i SEKOM-metoden mot strukturindexet per DeSO-typ. Den generella iakttagelsen är att skall en variabel väljas för att på så hög nivå som möjligt förklara respektive DeSO-typs strukturindex är sysselsättning ('*Sysselsatta*') den variabel som skall väljas. Den har en korrelation mellan 0.87-0.88 på samtliga DeSO-typer, (en korrelation över 0.7 anses signifikant dvs. säker). I andra hand visar denna analys på att Ohälsa ('*Ohälsa*') också är en bra statistisk indikator för analys med en korrelation på cirka 0.7 på samtliga DeSO-typer. Även indikatorn ekonomiskt bistånd har ett högt samband, men med en stor standardavvikelse mellan DeSO typ A och B.

¹⁶ Korrelationsanalys syftar till att visa om det finns ett samband mellan variabler/områden

Tabell 17 Översikt - Pearson-korrelation (variabel mot strukturindex per DeSO-typ)

DeSO-typ:	Samtliga	DeSO-Typ A	DeSO-Typ B	DeSO-Typ C	Standardavvikelse
Variabel:					
Arbetslösa	0,69	0,54	0,81	0,72	0,14
Sysselsatta	0,88	0,87	0,87	0,88	0,01
Ekonomiskt bistånd	0,78	0,69	0,86	0,82	0,09
Eftergymnasial utb.	0,62	0,75	0,84	0,68	0,08
Saknar gymnasiebehörighet	0,54	0,26	0,4	0,67	0,21
Förvärvsinkomst	0,48	0,33	0,036	0,32	0,17
Utrikesfödd (utanför EU28)	0,64	0,49	0,5	0,8	0,18
Andel yngre	0,5	0,74	0,66	0,44	0,16
Andel äldre	0,5	0,77	0,68	0,45	0,17
Ohälsa	0,7	0,7	0,69	0,72	0,02
Försörjningskvot	0,15	0,45	0,43	0,03	0,24
UVAS	0,47	0,46	0,71	0,43	0,15

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB) - MONA/Supercross med bearbetat data

Bilaga 1: Förutsättningskapande faktorer att beakta i glesa regioner

Utöver de traditionella faktorer som ingår i en socioekonomisk analys har vi valt att nedan också kort nämna några strukturella förutsättningar, faktorer som i sig kan stärka eller begränsa individens förutsättningar och möjligheter till studier, kompetensförsörjning och arbete.

Företagande

I Västernorrlands respektive Jämtlands län finns omkring 34 300 respektive 26 100 arbetsställen enligt SCB:s Företagsregister 2019. Av dessa är huvuddelen mycket små, 73 respektive 76 procent är soloföretag utan anställda i Västernorrlands och i Jämtlands län, i jämförelse med rikets cirka 68 procent. I regionen finns det närmare 15 200 arbetsställen med 1 till 49 anställda och 516 arbetsställen med 50–249 anställda. Dessa sysselsätter omkring 90 500 respektive 48 500 anställda. I regionen finns det endast 51 arbetsställen som har minst 250 anställda, dessa sysselsätter 33 630 anställda, varav huvuddelen återfinns i Västernorrlands län (37 arbetsställen med 24 315 anställda).

Andelen företagare i relation till den förvärvsarbetande befolkningen 20–64 år i Västernorrland och Jämtlands län uppgår till 6,8 respektive 9,7 procent, vilket är betydligt bättre i Jämtlands län än snittet för hela landet som är 7,7 procent. Andelen företagare i den förvärvsarbetande befolkningen är betydligt högre för män än för kvinnor, och har legat relativt konstant under många år i hela landet.

Enligt en undersökning av Företagarna så har i Sverige 18 procent av aktiebolagen (AB med minst 500 000 kr omsättning) en kvinna som högsta befattningshavare (d.v.s. Vd, ordförande eller annan högre styrelseledamot). Motsvarande andelar i Västernorrlands och Jämtlands län är 15 respektive 17 procent. En slutsats från Företagarna är att det inte finns några genvägar för att motverka den bristande jämställdheten utan att det krävs ett långsiktigt arbete för att påverka, lagar och regler som hindrar kvinnor att starta, driva och äga företag.

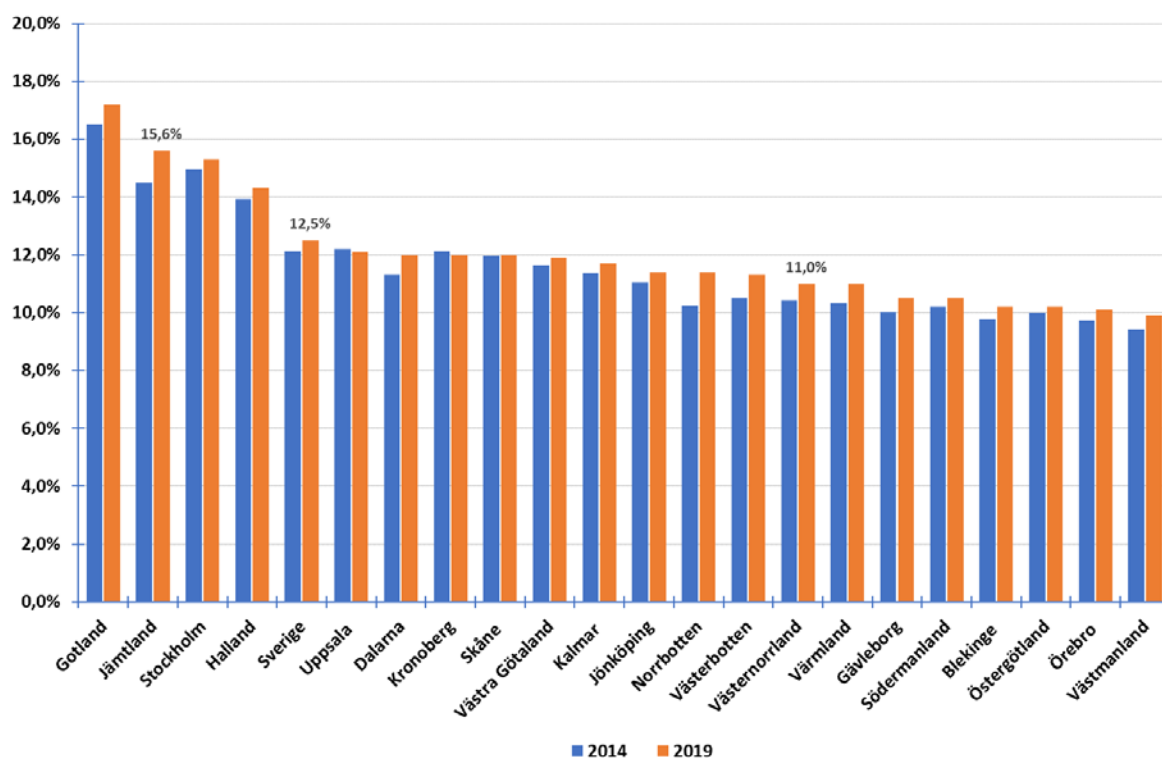
Företagsorganisation Svenskt Näringsliv gör årligen en undersökning av hur företagsamheten¹⁷ utvecklas i landet, där de studerar antalet personer som väljer att ansvara för ett företags utveckling. Syftet med deras undersökning är att studera om antalet personer som väljer att ansvara för ett företags utveckling ökar eller minskar och i vilken takt förändringen sker. I deras senaste mätningen från 2020 avseende år 2019 hade Jämtlands län den näst högsta företagsamheten i landet medan Västernorrland hamnar under riksgenomsnittet. Antalet företagsamma individer* var i Jämtlands och Västernorrlands län omkring 14 550 respektive 19 100 personer, vilket motsvarade 15,6 respektive 11,0 procent av befolkningen 16–74 år. Motsvarande andel för hela riket var 12,5 procent. Uppdelat på kön finns det i Jämtlands och Västernorrlands län ungefär 6 000 respektive 8 500 fler företagsamma män än kvinnor. Den långsiktiga trenden med en högre företagsamhet fortsätter men utvecklingen är relativt liten, men där har Jämtlands län haft den största ökning av länen sedan 2014.

I Jämtlands län är även kvinnors och yngres företagsamhet hög, där andelen företagsamma kvinnor är 9,4 procent jämfört med Västernorrlands och rikets 6,2 respektive 7,9 procent. Bland yngre 16–34

¹⁷ Deras totalmätning avser inte företag och företagare utan mäter antalet företagsamma individer, vilket är de som uppfyller något av kriterierna, har en aktiv F-skattsedel, är delägare i ett aktivt handelsbolag eller är VD eller ordinarie styrelsemedlem i ett aktivt aktiebolag. Individerna räknas bara en gång

år är andelen 6,9 procent i Jämtlands län, (Stockholms län toppar med 7,1%) medan andelen i Väster-norrland är betydligt lägre, 4,5 procent, riksgenomsnittet är 5,4 procent.

Diagram 9 Andel företagsamma individer av befolkningen 16–74 år per län, 2014 och 2019

Källa: Svenskt Näringsliv - rapport Företagsamheten 2020

Näringslivsstrukturen i län och kommuner har en central inverkan på hur många individer som räknas som företagsamma, men även konjunkturförändringar har en påverkan. Därför bör det kanske beaktas att regioner med många stora företag i förhållande till flera små företag generellt får en lägre andel personer som räknas som företagsamma och tvärtom.

Företagsklimat i Mellersta Norrland

Svenskt Näringsliv genomför även en årlig mätning¹⁸ av hur deras medlemsföretag uppfattar företagsklimatet i sin kommun. Där skiljer sig Mellersta Norrlands företagares sammanfattande omdöme om företagsklimatet i sin kommun kraftigt åt. Tabell 5 redovisas företagarnas enkätsvar från 2019 på hur de ser på företagsklimatet i sin kommun (omdöme från 1 till 6), samt den förändring detta resulterat i sett till föregående år. Skillnaden mellan företagarnas och politikernas ranking presenteras också för att indikera hur stor diskrepans som finns. Generellt ger kommunpolitikerna högre betyg än företagen på det lokala företagsklimatet i såväl Mellersta Norrland som i hela landet.

¹⁸ Svenskt näringslivs ranking görs varje år och baseras på 18 viktade faktorer i tre block. Tyngst med två tredjedelar väger företagens enkätsvar och sammanfattande omdöme om egna kommuns företagsklimat. Sveriges 290 kommunerna rangordnas efter varje faktor.

Tabell 18. Företagsklimat Svenskt Näringslivs ranking av företagsklimat, 2019, Mellersta Norrland

Region	Rank 2019	Företagarnas sammanfattande omdöme 2019	Förändring ranking 2019 jämfört med 2018	Skillnad: Politiker jämfört med företagares bedömning
Västernorrlands län		3,2		0,5
Timrå	35	4,5	▲	15
Sollefteå	219	3,3	▲	60
Sundsvall	223	3,0	▲	1
Örnsköldsvik	250	3,0	▲	22
Härnösand	254	3,1	▲	9
Ånge	275	3,0	▲	2
Kramfors	276	3,1	▲	59
Jämtlands län		3,3		0,7
Åre	85	3,5	▲	22
Östersund	115	3,5	▲	5
Berg	118	3,6	▲	4
Krokom	133	3,4	▲	8
Strömsund	179	3,5	▲	8
Bräcke	243	3,2	▲	38
Härjedalen	258	2,9	▲	10
Ragunda	284	2,9	▲	14

Källa: Svenskt Näringsliv - Företagsklimat 2019

Undersökningen av företagsklimatet 2019 visar på en förbättring för samtliga kommuner i regionen, men i flera fall är förändringarna väldigt små jämfört med året innan. Timrå är den kommun i Mellersta Norrland som fortsatt har bäst placering (35) och som dessutom haft ett sammanfattande omdöme från företagarna över 4 i fem år – dvs. ett bra eller mycket bra företagsklimat.

Politikernas omdöme jämfört med företagarnas av företagsklimatet i Västernorrland ligger något under riksgenomsnittets överskattning, på 0,7, men ligger lika i Jämtlands län, (ett positivt tal anger politikernas överskattning jämfört med företagarna). Kommuner i Mellersta Norrland där politikerna överskattar företagsklimatet mer än rikets snitt är: Timrå, Sollefteå, Kramfors, Härjedalen, Strömsund och Ragunda. Enda kommun där politikernas bedömning är något lägre än företagarnas omdöme är i Örnsköldsvik.

På frågan där företagarna gavs möjlighet att utvärdera hur tillgången på arbetskraft med relevant kompetens finns, uppgav endast 20 respektive 23 procent att den var bra eller mycket bra i Västernorrlands och Jämtlands län, där var riksgenomsnittet 23 procent. En annan viktig faktor för att företag ska kunna kommunicera och konkurrera på marknaden är att det finns en tillfredsställande tillgång av tele- och IT-nät, där var företagarna i Mellersta Norrland genomgående något mer missnöjda än landet i övrigt, 41 respektive 53 procent i Jämtlands och Västernorrlands län uppgav att de tyckte det var bra/mycket bra, jämfört med riksgenomsnittet 56 procent.

Även Småföretagsbarometern¹⁹ 2019 visar att bristen på lämplig arbetskraft alltjämt ses som det främsta tillväxthindret följt av tuff konkurrens samt lagar och myndighetsregler. I Västernorrlands län som i riket upplevde omkring vart tredje företag (30 respektive 29 procent) att brist på kompetent arbetskraft som det största tillväxthindret, vilket var något färre i Jämtlands län, 26 procent. I Västernorrlands och Jämtlands län svarade även 23 respektive 14 procent av företagen att de tvingats tacka nej till order på grund av arbetskraftsbrist, vilket var markant högre i Västernorrlands län än rikets genomsnitt på 17 procent. Enligt Företagarna kan det också vara ett uttryck för den låga sysselsättningstillväxten som länet känt av under året som gått.

Generationsskiften och generationsväxling

Studier från bland annat Företagarna och Tillväxtverket visar att ett stort antal småföretag och familjeföretag står inför generationsskiften. I ett internationellt perspektiv så är medelåldern hos landets företagare mycket hög, en stor andel av företagen är i åldern 55–70 år. Vilket aktualiserar frågor om generationsskifte, där det finns såväl möjligheter som stora utmaningar. Företagarnas rapport "Ägar- och generationsskifte i svenska företag – överlåtelse eller avslut?" från 2017 visar att drygt fyra av tio företagsledare är 55 år eller äldre och att 17 procent av företagsledarna är 65 år eller äldre. I Västernorrland var 19 procent av företagsledarna 65 år eller mer, medan de i Jämtlands län låg på riksnivå. Drygt 1 av 7 företagare anger i undersökningen att ett ägarbyte av företaget kan bli aktuellt inom fem års sikt. Vidare är det bland företagen ungefär lika många som räknar med att lämna över företaget till en annan familjemedlem som till ett annat rörelsedrivet företag, omkring en femtedel. Det mest sannolika alternativet som anges, en av fyra företagare, är dock att företaget kommer att avvecklas, där huvuddelen drygt 80 procent är soloföretagare.

Att så många företagare av små företag vill dra sig tillbaka inom en relativt kort tid kan skapa problem för tillväxt och sysselsättning om ingen familjemedlem vill driva företaget vidare och/eller att det inte går att hitta någon ny ägare. Samtidigt öppnar förändringen möjligheter för nya entreprenörer att snabbare komma igång med sitt företagande.

Hösten 2018 gjorde Arbetsförmedlingen en undersökning, bland arbetsgivare i privat och offentlig sektor, den visade att när länets industriföretag tittade fem år framåt så angav 7 av 10 att de kommer att ersätta pensionsavgångarna med samma kompetens som slutar. Medan ungefär 2 av 10 industriföretag uppger att de ska ersätta med högre kompetens. Inom den privata tjänstesektorn är det information och kommunikation som har störst andelen företag som tänker ersätta pensionsavgångar med högre kompetens, 1 av 4 företag på fem års sikt. Även om arbetsgivarna i den privata sektorn har stora problem att hitta nyckelkompetenser är det inom offentliga tjänster som den volymmässigt största bristen finns. De offentliga tjänsterna upplevde att det fanns kontinuerligt stora behov av ersättningsrekryteringar, där många tjänster har varit svåra att tillsätta. Speciellt svårt att tillsätta är bland annat specialistläkare, sjuksköterskor grundskollärare, gymnasielärare och förskollärare. Intresset för vårdutbildningar är begränsat och bristerna bedöms därför kvarstå. Behovet av lärare är också mycket stort och även här utbildas för få för att möta efterfrågan från arbetsgivarna.

¹⁹ Småföretagsbarometern tas fram av organisationen Företagarna i samarbete med Swedbank och Sparbankerna. Den mäter hur Sveriges småföretag (1-49 anställda) uppfattar konjunkturen, tillväxtförutsättningarna och deras förväntningar om den närmaste framtiden.

Brist på arbetskraft följer generellt konjunkurläget, med brist på arbetskraft vid högkonjunktur och liten brist vid lågkonjunktur. Däremot har arbetsgivarna inom vård och omsorg angett en relativt hög brist på arbetskraft oavsett konjunktur vilket kan tyda på att pensionsavgångarna är svåra att ersätta.

Det förekommer ofta regionala skillnader för enskilda yrken men generellt finns även skillnader i arbetsmarknadsläge mellan personer med, respektive utan erfarenhet. Ett flertal yrken inom några av branscherna kan visa ett överskott på arbetskraft samtidigt som arbetsgivarna anger brist. Detta kan dels förklaras av att vissa yrken har fler olika certifikat där särskilda typer av fordon eller maskiner ska hanteras. Inom vissa yrkesutbildningar och legitimationsyrken krävs många gånger en längre praktikperiod innan man får en giltig legitimation som i praktiken innebär att företaget måste avsätta tid och resurser för den person de tar in. I mindre företag kan detta ofta innebära problem då marginalerna för lönsamheten är väldigt små. Det blir ett dubbelt dilemma då arbetsgivarna gärna vill anställa någon med erfarenhet.

I de delar av regionen som har mindre arbetsmarknader och domineras av gles- och landsbygd kan det ibland vara svårt att rekrytera till yrken som kräver högre utbildning. Arbetsgivare på större arbetsmarknader konkurrerar med bättre löner och möjlighet till karriärvägar. Detta leder också till en typ av brist, det kanske inte rör sig om några större antal men det kan vara av stor betydelse då det kan vara en avgörande nyckelkompetens för att arbetsgivaren och företagets tillväxt. Svårigheten i att rekrytera kan leda till att arbetsgivaren avstår eller sänker sina krav vilket kan hämma utvecklingen av företaget och arbetsmarknaden på sikt. Exempel på sådana yrken kan vara lärare, arkitekter, ingenjörer, systemutvecklare, distriktsköterskor och läkare.

Sammanfattningsvis handlar en stor utmaning i regionen om att öka förädlingsvärden, genom att exempelvis gå från en lokal produktion till ökad export och nya marknader. Det kan också handla om att bredda sin verksamhet från att vara underleverantör till att vara leverantör. Den digitala transformationen är avgörande för många SME i länen, varför satsningar på exempelvis Smart Industri är nödvändiga stöd till företagsutveckling. De geografiska konkurrensnackdelarna kommer finnas kvar, men med ny teknik och genom stöd exempelvis genom regional exportsamverkan finns möjlighet att gå från lokal till global marknad utan att verksamheten behöver flyttas från Mellersta Norrland. Att vidareutveckla strukturer för samverkan kan skapa närhet och konkurrenskraft. Då krävs inte bara ökad kunskap om digitalisering utan också en utbyggd fysisk och digital infrastruktur. Framför allt krävs verktyg som säkerställer kompetensförsörjning och möjligheten till omställning och livslångt lärande för den enskilde individen.

Under 2020 kommer smarta specialiseringsstrategier att tas fram för Västernorrland och Jämtland-Härjedalen. I Västernorrlands nya regionala utvecklingsstrategi finns en rad prioriteringar för att öka förutsättningarna för långsiktigt hållbar näringslivsutveckling, inte minst avseende kompetensförsörjning och ökad matchning på arbetsmarknaden. Förstärkt samverkan mellan skola och arbetsliv för att hjälpa ungdomar till medvetna val lyfts också fram som avgörande för att öka sysselsättningsgraden och förutsättningarna till kompetensförsörjning. I Jämtlands län pågår fortfarande processen att ta fram en ny regional utvecklingsstrategi, men utmaningarna som finns avseende hållbar näringslivsutveckling, fysisk och digital infrastruktur, kompetensförsörjning och ökad matchning på arbetsmarknaden är gemensamma med Västernorrlands län.

Avslutningsvis krävs fortsatt fokus på jämställdhetsfrågan, ur ett intersektionellt perspektiv. Det är en konkurrensnackdel att könsmonster och traditionella utbildnings- och yrkesmonster består och en

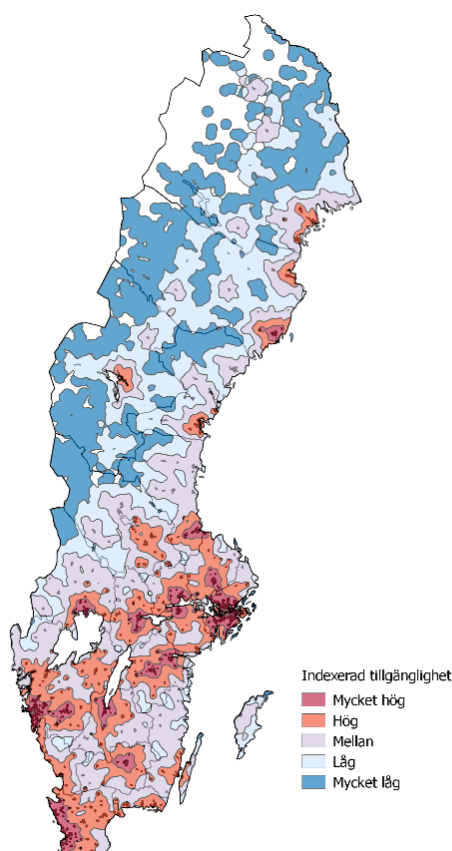
utmaning för länet att säkerställa att 100 % av arbetskraften kan vara aktuella vid rekrytering, kompetensutveckling och företags- och organisationsutveckling.

Tillgänglighet och kommunikationer

När man beskriver Mellersta Norrland och förutsättningarna för att skapa långsiktig hållbar utveckling behöver vi också tydliggöra att området tillhör en av Europas mer perifera delar, och har med en i europeiska sammanhang extremt låg befolkningstäthet. Befolkningstäthet är en avgörande faktor för nivån på en regions tillgänglighet, men även Ortsstrukturen har stor inverkan på möjligheterna att bygga effektiva system som främjar tillgänglighet och rörlighet och därmed förutsättningar för sysselsättning och utbildning på olika orter. Dessa faktorer påverkar också individens möjligheter till utbildning, kompetensutveckling, omställning och möjligheter till livslångt lärande.

Tätortsstrukturens betydelse återkommer i olika tillgänglighetsberäkningar. Exempelvis har Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Tillväxtanalys tagit fram en indexerad tillgänglighetsmodell som beskriver avstånd och tid med bil på farbara vägar till olika stora tätorter (200, 1 000, 3 000, 30 000 och 60 000 invånare) i Sverige. Maxavståndet har satts till 45 min vilket motsvarar en tänkt dagspendlingstid. Syftet med tillgänglighetsmodellen är att identifiera områden med liknande förutsättningar vad gäller tillgänglighet och att nå ett möjligt serviceutbud och en möjlig arbetsmarknad. I kartan nedan visas resultatet av Tillväxtanalys indexerade tillgänglighetsberäkning.

Karta 14. Tillväxtanalys, indexerad tillgänglighet till olika tätortsstorlekar, 2017

Källa: Tillväxtverket

En begränsande faktor till tillgängligheten som visas i karta 7 är förutom fysiska avstånd även hastighetsbegränsningarna i vägnätet med resa med bil. Det statliga vägnätet domineras av vägar med hastighetsgränsen 70 km/h. I en rapport från Trafikverket²⁰ konstateras att: "Ur ett regionalekonomiskt perspektiv är det viktigt att sätta hastighetsförändringarna i ett större perspektiv där de långsiktiga effekterna av en regionalt försämrad tillgänglighet beaktas. Frågan om investeringar kontra hastighetsänkningar är till stor del en regionalpolitisk fråga beträffande vilka politiska mål som ska finnas för tillgängligheten i olika regioner."

Den faktiska tillgängligheten är också beroende av hur väl infrastruktur och kommunikationssystem är anpassade till behoven i olika delar landet och därmed hur effektivt invånare och företag kan utnyttja gemensamma resurser. Fungerande väg- och järnvägsnät, en tillgänglig kollektivtrafik, yt-täckande mobiltelefoni och IT-/bredbandslösningar men också flyg- och sjötransporter av kvalitet är grundläggande för att hävda utveckling och tillväxt, särskilt i en glesbebyggd region som Mellersta Norrland.

Pendlingsmöjligheterna i Mellersta Norrland har stora förbättringspotentialer. Baserat på pendlingsutbytet mellan kommuner och tätorter framträder en struktur i Mellersta Norrland med två huvudsakliga arbetsmarknadsregioner i Västernorrlands län – Örnsköldsvik i norr och Sundsvall i söder. Mellan dem, i länets centrala delar, ligger Kramfors och Sollefteå som var och en inte är tillräckligt integrerade med någon av de större regionerna utan utgör separata arbetsmarknader. I Jämtlands län är Östersund den klart dominerande arbetsmarknadsregionen, medan avstånden inom länet gör att Härjedalen bildar en egen arbetsmarknadsregion.

Tillväxtverket konstaterar att de olika ekonomiska stöden bidrar till att upprätthålla en god service-nivå i många gles- och landsbygdsområden i landet. De satsningar som regeringen har gjort under senare år har bidragit till att den negativa utvecklingen med nedläggning av dagligvarubutiker och drivmedelsstationer delvis har avstannat. De regionala serviceprogrammen har främjat utvecklingen av en strategisk serviceplanering på lokal och regional nivå. Tillgängligheten till dagligvaror och drivmedel hade varit betydligt sämre i många gles- och landsbygder utan ekonomiskt stöd till strategiska serviceställen.

Viss service är dock och kommer även i framtiden att vara beroende av fysisk närvaro och kan således inte ersättas med ny teknik. Nya lösningar vad gäller tillgänglighet på bland annat landsbygden riskerar att inte bli hållbara om inte en långsiktigt säkerställd finansiering finns på plats. Det finns därför ett fortsatt behov av exempelvis särskilda insatser för att förbättra förutsättningarna för kommersiell och offentlig service i alla delar av landet.²¹

²⁰ Trafikverket, *Utvärdering av förändrad tillgänglighet i Vägnätet - En makroanalys*

²¹<https://tillvaxtverket.se/download/18.785d4323162a8b50720ad33f/1524042103864/Rapport%2020249%20Tillg%C3%A4nglighet%20till%20kommersiell%20och%20offentlig%20service%202018.pdf>

Väg- och tågtransporter

Två huvudsakliga transportkorridorer som påverkar Mellersta Norrlands person- och godstransporter är, Botniska korridoren och Mittnorden-korridoren. Botniska korridoren är en viktig gränsöverskridande korridor i det europeiska stomnätet för transporter. Tillsammans med Mittstråket och övriga tvärstråk, binder Botniska korridoren samman Europa med det råvarurika norra Sverige, Norge och Finland där stora exportvärden skapas.

De största gods- och persontransportflödena på vägnätet Mellersta Norrland sker efter E4 och E14 som är av riksintresse och ingår i det transeuropeiska vägtransportnätet TEN-T och är viktig för kommunikation mellan södra och norra Sverige och från kusten och västerut mot Norge. Det är angeläget att åtgärder görs för att öka trafiksäkerheten, minska miljöbelastningen och skapa kortare restider.

Genom Jämtlands län går även E45 i nord-sydlig riktning, vägen har en stor betydelse för både godstrafik och för turisttrafiken till Jämtlandsfjällen.

För Mellersta Norrland med långa avstånd och stort bilberoende är vägstandarden väldigt betydelsefull för tillgängligheten för såväl invånare som besökare. Därför är det viktigt att det görs insatser för att öka vägstandarden för att ha 100 km/h som grundhastighet på så stor del av vägsträckan som möjligt.

Tågtrafiken har som i hela landet även i Mellersta Norrland ökat kraftigt. Den regionala persontågstrafik i regionen upprätthålls av Norrtåg AB, vars uppdrag är att på affärsmässiga grunder, erbjuda samhällsekonomiskt effektiva och långsiktigt hållbara resmöjligheter för de som bor i, verkar i eller besöker regionen. En betydande andel av resenärerna inom regionen reser i arbets- eller studierelaterade syften. En utvärdering²² av trafiksystemet för tiden 2013–2019 visar att Norrtågstrafiken har bidragit mycket positivt till att uppnå de transportpolitiska målen, i form av funktions- och hänsynsmålet. En slutsats från utvärderingen ger: ”I enlighet med Agenda 2030 bidrar Norrtågstrafiken till ökad inkludering. Det görs dels genom att trafikera flera strategiska orter i den till ytan stora regionen, dels genom att ge människor i utsatta situationer, kvinnor, barn, personer med funktionsnedsättning samt äldre personer en rättvis tillgång till hållbar infrastruktur.”

Regional persontrafik finns på linjerna Sundsvall-Örnsköldsvik-Umeå och Sundsvall-Östersund-Storlien. Generellt har den regionala tågtrafiken en positiv resandeutveckling trots de problem som uppstått vid snörika vintrar (inte minst 2018) med inställda turer och punktlighetsproblem som främst påverkat pendlare.

På sträckan Sundsvall-Umeå har det årliga resandet från basåret 2013 till 2019 ökat med omkring 28 procent och hade cirka 689 000 resenärer under 2019. Av resenärerna på sträckan reser omkring 50 procent med pendlarkort, där det största pendlingstråket är delsträckan Örnsköldsvik-Umeå, som uppvisar en kraftigt ökad pendling mellan kommunerna, vilket förbättrat arbetsmarknadsbalansen inte minst för kvinnor och ungdomar.

På Mittlinjen Sundsvall-Östersund-Storlien har resandet med Norrtågstrafiken ökat med cirka 26 procent mellan 2013–2019 till omkring 492 000 resor 2019. Förutom omfattande arbets- och studieresor är sträckan även viktig för vidare transfer från Östersund till besöksmål i Jämtlandsfjällen.

²² ÄF, Utvärdering av Norrtågsförsöket 2019, slutrapport 29 november 2019

Diagram 10 Norrtågs persontrafik, linjesträckning i Mellersta Norrland

Källa: ÅF

Efterfrågan på tågtrafik visar på en fortsatt stark tillväxt trots alla betydande flaskhalsar. Endast ett dubbelspår mellan Gävle och Härnösand inklusive en ny sträckning Härnösand – Sundsvall kan svara på marknadens efterfrågan av järnvägstransporter. Ett dubbelspår halverar restiderna och kan ta emot fyra gånger så mycket trafik som ett enkelspår. En utbyggnad till dubbelspår skapar förutsättningar för en integrerad arbetsmarknad med fler nya jobb och betydande överflyttningar från lastbilstransporter till järnväg för näringslivet, med betydande ekonomiska möjligheter. Nya Ostkustbanan är en förutsättning för att fullt ut kunna nyttja Botniabanans potential.

I väst-östlig riktning är Mittbanan ett viktigt järnvägsstråk med utvecklingspotential för både person- och godstransporter. Den största bristen består av låg hastighetsstandard för persontrafik större delen av banan, varför hastighetshöjande åtgärder behöver prioriteras²³.

Antalet lokala och regionala kollektivtrafikresor per invånare i Västernorrlands – och Jämtlands län är i ett riksperspektiv relativt lågt, eftersom bilberoendet i regionen är stort. För att öka kollektivtrafikens attraktionskraft för arbets- och studiependling måste restiderna minska och tillgängligheten med kollektivtrafiken öka i de prioriterade stråken. Enligt den statliga myndigheten Trafikanalys uppgick antalet kollektiva resor i Västernorrlands och Jämtlands län under 2018 till knappt 45 respektive 51 resor per invånare. Motsvarande antal för hela riket var 158 kollektivresor per invånare, men där dras resandet upp av de tre storstadslänens kollektivtrafiksandel och inte minst i Stockholms län med närmare 363 resor per invånare.

²³ SJ:s affärschef Jan Kyrk - Klimatseminarium, Östersund, 19 september 2018

Tillgängligheten för personer med olika former av funktionsnedsättning varierar. Andelen tillgänglighetsanpassade fordon²⁴ i Västernorrland uppgick under 2018 till drygt 39 procent motsvarande andelar i Jämtlands län och i hela landet var omkring 25 respektive 81 procent

Vidare behövs den en synkning av den trafik som upprätthålls av olika trafikoperatörer, exempelvis genom sammanhållande biljettsystem. En attraktiv kollektivtrafik är en förutsättning för att resande ska kunna ske mer hållbart och jämlikt.

Bredband

För ett sammanhållet Sverige är en stabil tillgång till bredband med hög kapacitet en helt avgörande fråga för såväl medborgarnas möjligheter att bo och verka i hela landet som för företagande, tillväxt och innovation. Det är också en förutsättning för digitalisering. Utan tillgång till robust digital infrastruktur påverkas förutsättningarna, inte minst för individen att kunna ta del av de strukturella välfärdssystem som kan möjliggöra socioekonomiska förbättringar och förflyttningar.

Regeringen har i sin bredbandsstrategi för Sverige angett som mål att 95 procent av alla hushåll och företag bör ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s år 2020. Regeringen har också beslutat om mål för hela Sverige på två områden. Till år 2025 ska alla ha tillgång till snabbt bredband och till år 2023 tillgång till stabila mobila tjänster av god kvalitet. Målen innebär att 98 procent bör ha tillgång till bredband om minst 1 Gbit/s i hemmet och på arbetet, av de återstående 2 procenten bör 1,9 procent ha tillgång till minst 100 Mbit/s, och 0,1 procent bör ha tillgång till minst 30 Mbit/s senast år 2025. Målen innebär också att alla bör ha tillgång till stabila mobila tjänster av god kvalitet där de normalt befinner sig, senast år 2023.

Utmaningarna i nätutbyggnad innefattar inte minst satsningar i Mellersta Norrland om vi ska kunna vara med och bidra till den nationella agendans ambition att Sverige ska vara världsledande i att använda digitaliseringens möjligheter.

Bredbandsutbyggnaden av fiber fortskrider i Mellersta Norrland men det är en fortsatt lägre tillgång än i hela landet. PTS Bredbandskartläggning 2019 visar att omkring 73 respektive 85 procent av hushållen i Mellersta Norrland och riket hade tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s.

Andelen arbetsställen i Västernorrlands och Jämtlands län med tillgång till bredband med en faktisk hastighet om minst 100 Mbit/s uppgick i undersökningen 2019 till omkring 66 procent, motsvarande andel i hela landet var 80 procent.

Kartläggningen undersöker endast tillgången till bredband där folk bor och arbetar, alltså vid stadigvarande hushåll och fasta verksamhetsställen. Resultatet av PTS bredbandskartläggning 2019 för Västernorrlands och Jämtlands län och riksgenomsnittet visas i följande tabell.

²⁴ Fordonet ska vara utrustade med ramp/lift, audiovisuellt utrop och rullstolsplats. Alla tre kriterier måste vara uppfyllda.

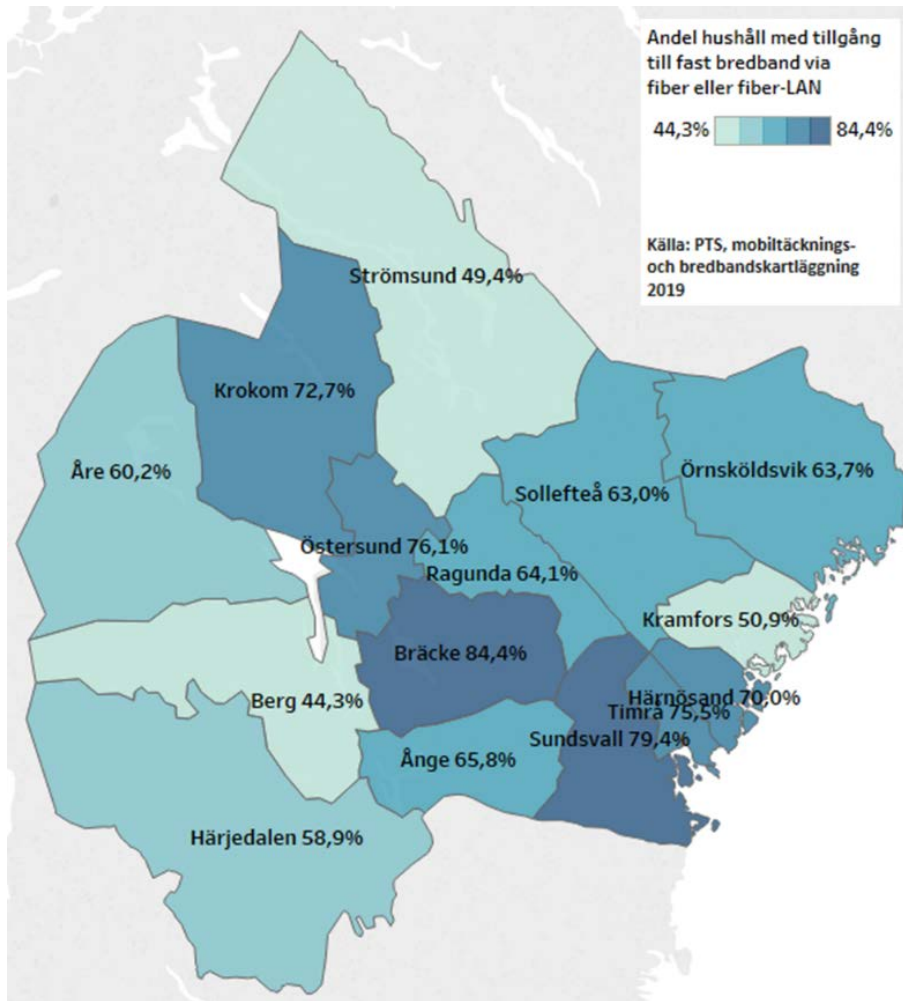
Tabell 19. Andel av hushåll och arbetsställen med tillgång till bredband 2019

Andel med tillgång till fast bredband via:	Totalt			därav i glesbygd		
	Västernorrland	Jämtland	Riket	Västernorrland	Jämtland	Riket
HUSHÅLL						
Fibernetät	70,4%	68,6%	80,5%	40,1%	45,2%	48,1%
Kabel-TV nät	33,9%	16,0%	37,3%	0,5%	0,0%	0,3%
Tillgång till fast bredband, med hastigheten:						
30 Mbit/s	95,0%	92,5%	97,8%	74,7%	73,6%	81,8%
100 Mbit/s [16]	73,7%	72,6%	85,1%	40,1%	45,2%	48,1%
Totalt antal hushåll	126 320	70 642	4 916 961	18 252	13 192	444 895
ARBETSSTÄLLEN						
Fibernetät	63,8%	64,7%	77,3%	46,1%	54,4%	54,7%
Kabel-TV nät	13,4%	7,8%	21,5%	0,5%	0,0%	0,3%
Tillgång till fast bredband, med hastigheten:						
30 Mbit/s	90,8%	89,0%	95,9%	76,6%	76,5%	83,4%
100 Mbit/s [16]	65,5%	66,5%	79,9%	46,1%	52,4%	54,7%
Totalt antal arbetsställen	30 904	23 645	1 156 386	9 903	8 428	238 864

Källa: Kommunikationsmyndigheten PTS - bredbandskartläggning 2019

Som kan utläsas i tabellen så har boende i glesbygd en betydligt sämre tillgång till fibernetät och ett bredband med högre hastigheter än de som bor i tätbebyggda områden (boende i tätort är dock inte särredovisat i tabellen). Även tillgången till ett snabbt bredband uppvisar relativt stora skillnader mellan Mellersta Norrlands 15 kommuner. Kartan nedan visar andelen hushåll med tillgång till fast bredband i form av fibernetät. Detta är en avgörande faktor för att skapa inkludering, inte minst avseende utbildning, arbetsförutsättningar och möjligheter att ta del av kopplade myndighetstjänster, exempelvis från Arbetsförmedlingen.

Karta 15. Andel hushåll med tillgång till fast fibernät, 2019, procent

Källa: PTS, bredbandskartläggning 2019